Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

ÅRSSKRIFT

for gamle og nuværende elever fra

TØNDER STATSSEMINARIUM

Johs. Thomsens eftf.

Indehaver Peter Christensen

KUL . TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER

Telefon 450 efter kontortid 697 u

Nørregade 9-11
TØNDER

Gartneriet »Virkelyst«

J. Lorenzen

Strucksalle 43 Telefon 104

De sidste nyheder i kjoler, overtøj og lingeri findes altid i

Damehuset

Vestergade 23

Alt i årstidens blomster

EGONS Blomster
DAGLIG FRISK FRUGT OG GRØNT
TELEFON 719 ØSTERGADE 40 TØNDER

J. N. Jefsens boghandel

Telefon 341 . Tønder . storegade 5

Johs. Bock

Manufaktur . Konfektion

Tønder . Telefon 162

Det største udvalg i dame- og herre konfektion fås hos

Brødrene Tygesen

Telefon 286 . Tønder . Telefon 662

Seminaristernes barber bor

Østergade 55

E. HANSEN

Pensionatet

Østergade 29

Tøj modtages til kemisk rensning

Blenners Dampvaskeri

Østergade 37 . Telefon 398

C. Feddersen

sadelmager og polstrer

Vestergade 66

ÅRSSKRIFT

FOR GAMLE OG NUVÆRENDE ELEVER FRA
TØNDER STATSSEMINARIUM

UDGIVET AF
TØNDRINGER-SAMFUNDET
NUMMER 6 . TØNDER 1948

ERNST KIØRBOE

Seminarielærer

AAGE RAHR

1888-1948

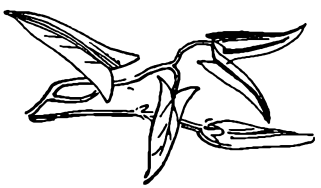
»Magister Aage Rahr«. Det er de ord der står på hans gravsten på Tønder kirkegård. Og det er som det skal være. Der burde hverken stå mere eller mindre. Det er under det navn, eller endnu kortere: »Magisteren« at venner vil erindre ham. Og han havde mange venner. Han var vennesæl, af natur og af overbevisning. Blandt de mange, der kendte ham, var der afgjort ingen, i hvem han havde en fjende, næppe nogen, der ikke fandt ham elskelig. Og i tidens løb blev kredsen stor. Fra ungdommen og studie-årene bevarede han mange venner; ved sin virksomhed iblandt ungdommen ved seminariet og i samarbejde med kolleger, ved sine foredrag og oplæsninger rundtom i forsamlingshusene kom han i berøring med utallige, for hvem hans store evner og fine kultur kom til at få betydning. Hans ungdoms interesse og utrættelige beskæftigelse med literatur, skuespilkunst og musik, især opera, satte sig, takket være hans glimrende hukommelse, spor, som kom denne egns folk tilgode; hans oplæsning af danske forfattere og digtere blev, ved hans smukke organ, hans dramatiske evne og forstående foredrag, altid til en værdifuld oplevelse; han var selv en ikke ringe komisk skuespiller ved mange dilettant-forestillinger, og — ligeledes i hans yngre år — blev hans smukke tenorstemme ofte brugt ved stedlige koncerter; ligesom hans instruktion af seminariets årlige jule-komedie var af sjælden høj kvalitet.

Og han var fredsæl, ligeledes af natur og overbevisning. I selskab med andre var han aldrig utilbøjelig til diskussion og meningsudveksling, men det var ham stærkt imod at samtalen tog en skarp eller ensidig retning. Hans tro var tolerance, agtelse for andres overbevisning; og det syntes ikke »fair«, overfor ham der stod om ikke med den ene fod, så dog med en udstrakt hånd, i fjendens land, at anvende krigeriske metoder i diskussionen.

Han elskede livet; han var glad ved mennesker og gæstfri; han nød, dybt og taknemmeligt, alt det livet bød ham af skønt og lykkeligt: sit hjem, sin familie, sine venners venskab, sin have, fuglenes sang, som han kendte bedre end mange kendere, sit arbejde, sin evne til at yde, sit forhold til kolleger og elever, selve den grund og de lokaler, hvor han daglig færdedes; han talte med personlig stolthed om forbedringer og udvidelser der fra tid til anden foregik på seminariet.

Han kunne, således som han var, endnu i lang tid have været en af de værdifuldeste arbejdere på sin arbejdsplads; og hans død følte overalt som et dybt tab.

Ingen er uerstattelig, siges der; sikkert er det at nogle er vanskeligere at erstatte end andre. Han hører til dem.

J. H. SCHMIDT

VOJENSGAARD

1857-1948

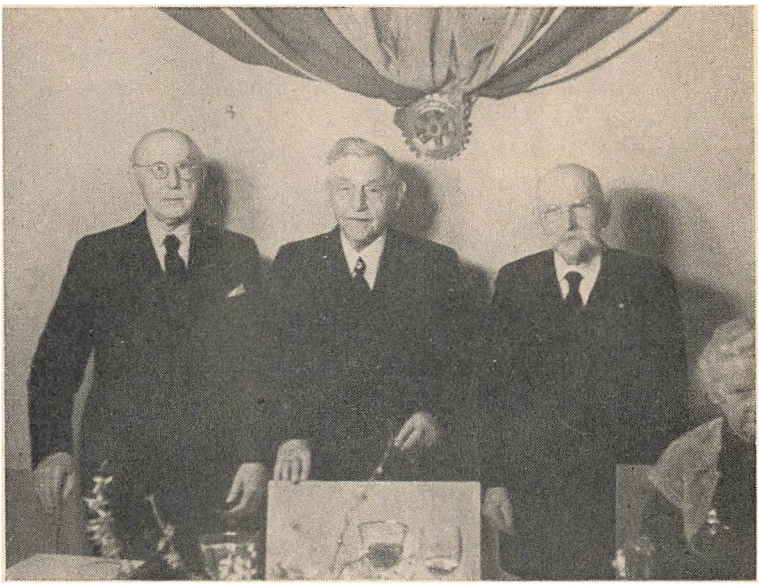

Den 11. april 1948 fejrede seminariet en enestående begivenhed: det var den dag 70 år siden Tøndringersamfundets æresmedlem, gårdejer *J. H. Schmidt*, Vojensgård, var dimitteret fra Tønder seminarium, en vist nok enestående begivenhed i noget seminariums historie.

Seminariets og øvelsesskolens lærere samledes på hotel »Tønderhus« med den 90-årige hædersgæst sammen med en mindre, specielt indbudt kreds, og samværet, der strakte sig over 6 timer, blev en oplevelse af de meget sjældne. Seminarieforstander, dr. theol. A. Nyholm lagde for med at byde velkommen og gav en karakteristik af Schmidt i forbindelse med forskellige træk af seminariets historie omkring den tid, da Schmidt kom til Tønder (1875).

Og derefter talte af de særlig indbudte: Amtsskolekonsulent Nic. Svendsen, gårdejer Hans Lorenzen og dommer Stegmann, som hver på deres måde gav et billede af den store personlighed, der var aftenens midtpunkt. Imellem talerne blev der sunget; en af de sange, der var skrevet i dagens anledning, blev sunget på den populære melodi »Den ti, to do draw fra mæ, da blew a saa aaljen« og lød:

Du spænder over slægtled, du gamle seminar!
Se her, hvad forsamlet du har!
En »kleine Blumenlese« i aften du har holdt;
du har vel grund til at være lidt stolt!

Om Schmidt fra Vojensgaard er vi samlet her i dag,
og det er en rimelig sag;
han fylder jo nu, — skønt det synes må forkert, —
minsæl 70 fra han blev dimittert.

En sådan livskraft rummer på Sønderjyllands grund
vor stamme så stærk og så sund.
Men hvad gav den spænding, som stadig holdt ham ung?
Det var vel striden så streng og så tung.

I een og tyve år han som lærer havde kald
i Snogbæk, — de' kinner I wal?
men da han blev entlassen i atten niti ni,
en snog fra Snogbæk gled ud af sit hi.

Som »Hypotekenmakler« han rejste da om land,
og mange ting fik han i stand;
han listed og han lirked, tog sjælden fejl bestik,
til der på gårdsalg og gårdkøb kom skik.

På Sønderjyllands gårde blev danske karle sat;
det mærkedes, da de tog fat:

da blev her end et slægtled, der kæmped for sit land,
og blandt dets foregangsmænd nævnes han.

Ja, meget kan man lære ved Vidåens bred
og herfra få meget godt med:
men een ting véd ej man og aldrig vidst man har:
hvor man kan ende fra et seminar!

Vi ønsker alle Rister så rigdomsfyldt et liv
som Svendsen, Lorenzen og viv,
så dådfyldt og kampglad som Jes Hansen Schmidt:
så tjente læsningen her dog til lidt.

Klokken blev mange, før 70-årsdimittenden selv tog ordet. I tre kvarter fortalte han om sit liv og sin livsgerning. Uden standsning, uden brist i tankegangen, under åndeløs tavshed, rulledes et enestående stykke danmarkshistorie op. Det var et eventyr. Eventyret om den fattige dreng fra Nordslesvig, vokset op i et hjem, hvor faderen var tysk-, moderen dansksindet, om ynglingen, der nationalt usikker vaktes ved sit møde med preussisk embedshovmod i Tønder, om læreren, der i 21 år som tysk embedsmand virkede som bevarer af landsdelens modersmål, indtil også dette blev ham forment, hvorefter han gik over til sin egentlige livsgerning: kampen for bevarelsen af dansk jord på danske hænder. Det var et langt, langt og indholdsrigt livs eventyr, der blev givet os indblik i.

Den 11. april 1948 blev en mærkedag i vort seminariums lange liv. Den blev for deltagerne et varigt minde, en kraftig inspiration i vort virke for danskheden i Sønderjylland. En af Sønderjyllands store sang den aften i den gamle seminarieby sin svanesang. Nu er han død, men den ånd der var hans, dør ikke.

ASGER NYHOLM

Bemyndigelsesloven og seminariernes forsøgsundervisning

Da ministeriet Hedtoft blev dannet den 13. november 1947, forelå der fra den afgåede undervisningsminister udkast til bestemmelse om nedsættelse af en seminariekommission. Allerede den 17. november underskrev den nye undervisningsminister, professor Hartvig Frisch, det dokument, hvorved der blev nedsat en kommission med den opgave at overveje forslag til ændringer i seminarieloven af 1930. Denne kommission fremsatte den 10. februar 1948 til undervisningsministeren en anmodning om, at der ved en midlertidig lov blev givet undervisningsministeren bemyndigelse til at godkende forslag fra seminarierne til forsøgsundervisning — uden at det dermed skulle være meningen at stille kommissionens arbejde i bero under dette forsøgsarbejde. Man fastholdt i denne skrivelse, at det dog stadig måtte være seminariernes pligt at føre eleverne frem til et standpunkt, der i det væsentlige bestemmes ved den gældende ordning, således at de kan få det samme eksamensbevis som de andre elever. Endvidere måtte de gældende vilkår for optagelse på et seminarium fastholdes. Men hvad man særlig kunne tænke sig, var en omlægning af læseplanen, så enkelte fag kunne gøres færdige på kortere tid, så seminarierne ikke var bundet til at afholde eksamens I. del indenfor en bestemt fagkreds efter 2 års forløb og henskyde hele resten af eksamen til prøve efter 4 års forløb. Dernæst kunne man tænke sig at give større frihed med hensyn til valg af speciale. Og endelig var man ikke fremmed for den tanke, at den mundtlige eksamen kunne indskrænkes og i visse fag afløses af andre prøver, »eller muligvis, at visse fag kunne være helt uden prøve, hvis seminariet kunne finde et andet grundlag for bedømmelsen«.

Den 5. marts 1948 forelagde undervisningsministeren i landstinget forslag til en sådan bemyndigelseslov, idet der i bemærkningerne til lovforslaget blev taget de 4 forbehold, »*at* de hidtil med Hensyn til Optagelsen på Seminarierne gældende regler fastholdes, *at* den i Seminarieloven fastsatte Fagrække ikke ændres, *at* det maa være en Pligt for Seminarierne at føre Eleverne frem til et Standpunkt, der i det væsentlige er bestemt af den gældende Ordning og *at* der gives de under Forsøgsordningen uddannede Elever samme Eksamensbevis som alle andre Elever.«

Den 12. marts kom loven til behandling i landstinget. Man nærede der nogen betænkelighed ved seminariekommissionens forslag om at afløse den mundtlige eksamen af andre prøver eller lade visse fag være helt uden prøve. Selv om landstinget vedtog lovforslaget i uændret skikkelse, fik disse betænkeligheder dog indflydelse på sagens videre forløb.

Da forslaget den 5. maj kom for i folketinget ,blev der nemlig af hensyn til landstingets ønsker i betænkningen fremsat den udtalelse, at hvis nogle af fagene blev uden prøve, skulle der kræves visse skriftlige besvarelser, der ikke blot skulle bedømmes af seminariet selv, men også udenfor seminariets kreds. Hertil føjede undervisningsministeren den mundtlige oplysning:

»Det er dog ikke Meningen, at det skal være den beskikkede Censurinstitution, som nu fungerer, for det siger sig selv, at i saa Tilfælde vilde man stille Forsøgsundervisningen for ugunstigt. Det, der menes i Betænkningen med Udtrykket »en beskikket Censor«, er det, som man ogsaa bruger Udtrykket »Fjerncensur« for, altsaa at Undervisningsministeriet foranlediger, at der i de Tilfælde, hvor Prøven bortfalder, dog i hvert Tilfælde under Seminariestudiets Forløb gives visse skriftlige Besvarelser, ganske svarende til det, vi har ved Universitetet, hvor vi har de saakaldte Afløsningsopgaver.«

Ministeren erklærede senere, at det var hans hensigt

»at sikre sig, at man ved den Kontrol bruger egnede Tilsynselementer og egnede Censorer, som er forstaaende overfor den Aand, hvori disse Forsøg anstilles.... at søge baade Tilsyn og Censur etableret paa en saadan Maade, at man rekurrerer til Pæ-

dagoger, som har Interesse for de Forsøg, der anstilles, for ellers vil det, der rapporteres til Ministeriet i Virkeligheden ikke være af den Værdi, som man maa ønske....«

Iøvrigt fortjener det at kendes, hvad ministeren sagde om den »hartad usandsynlige Forgudelse«, der her i landet drives med karakterer:

»Jeg kan forsikre, at den Bedømmelse, der sker gennem en Karakterskala ikke kan anvendes som Udtryk for, hvad et Menneske virkelig rummer; der bliver et haabløst Misforhold mellem Bedømmelsens kvantitative Udtryk og den uendelige Variation af Kvalitet, som skal bedømmes. Jeg erkender, at der gives visse Former for Prøver, f. Eks. Regneopgaver og Diktat, hvor man simpelt hen med en blaa Blyant kan angive, hvor daarlig eller hvor god Besvarelsen er.... men en Bedømmelse af en Elevs Forstaaelse af et Fag som Historie eller Botanik eller en almindelig Vurdering af en Elevs Egnethed til at være Lærer kan ikke udtrykkes i en Talskala. Kvalitet lader sig ikke udtrykke i simple Talstørrelser. Ved Eksamensbedømmelser ved de saakaldte Karakterer har man tre Grundbedømmelser, nemlig den, der hedder »godt«, det vil sige, at det kan passere, den der hedder »meget godt«, det er den, der er Hovedbedømmelsen, og endelig »udmærket godt«, naar man vil sige, at det er mere end det, man egentlig kunde tænke sig, noget der fortjener at anerkendes, og andet er der i Virkeligheden ikke. Naar man hører en Elev, kan man sige, at man er bare lige tilfreds eller godt tilfreds eller udmærket tilfreds, men hvis man saa giver det en Talstørrelse og siger, at det ene skal være 4, det andet 5 og det tredie 6, eller hvad det nu bliver for et Tal, saa opstaar der den ejendommelige Ting, at man kan sige, at det var ikke helt mg, og saa kan man sætte et Plus paa og faa Brøker ud af det, og naar man saa lægger Karaktererne sammen for alle de forskellige fag, kan man faa Kvaliteten udtrykt med Decimalbrøker. Fra et pædagogisk Synspunkt er det meningsløst, men i Praksis viser det sig grinagtigt nok, at Folk virkelig tror paa det. Det er det, der er sket ved den Dyrkelse af Eksamensbeviser, at de forskellige Tal bliver præsenteret for en, og naar man nu oven i Købet ved Ordnin-

gen med Studenterlinien paa Seminarierne kan overføre Karakterer fra en helt anden Eksamen, som er taget Aar tilbage, og putte dem ind i Eksamensbeviset, saa synes jeg, at vi har naaet Toppen af Eksamensdyrkelse, af Dyrkelse af Eksamenstal og Karaktertal. Jeg har nævnt dette, fordi det, vi nu trænger til, er en virkelig Storm mod Overtroen paa disse Talstørrelser, saa vi i Stedet for kan faa den simple menneskelige Bedømmelse, der foretages ved hvert Eksamensbord og det giver naturligvis en vis Vejledning.« —

Den 24. maj blev loven underskrevet af kongen. Den lyder:

§ *1.*

Undervisningsministeren bemyndiges til indtil videre for Seminarier, som maatte ønske at iværksætte et Forsøgsarbejde indenfor Seminarieundervisningen, at godkende saadanne hertil sigtende Afvigelser fra de i Lov Nr. 160 af 15. April 1930 om Seminarier indeholdte Bestemmelser angaaende Undervisningens Ordning og Eksamens Form, som vil være forenelig med Fastholdelsen af det væsentlige af den nuværende Seminarieordnings Resultat.

§ *2.*

Denne Lov træder straks i Kraft.

Samme dag, som loven blev underskrevet, blev den drøftet ved et møde mellem ministeren, ministeriets embedsmænd, seminarieforstanderne og censorerne. »Seminarierne har udspillet« hed det fra ministeriets side.

Den 4. juni blev der nedsat et udvalg, der skulle være rådgivende overfor ministeriet med hensyn til de forslag, der fremkom fra seminarierne om omlægning af undervisningen. Dets medlemmer blev seminarieforstander Georg Christensen, seminarieforst. Ernst Larsen og rektor Arvin. Endvidere blev seminarieforst. Georg Christensen udset til at være ministeriet behjælpelig med hensyn til tilsynet med forsøgsundervisningen.

Det var sent hen på skoleåret, da bemyndigelsesloven kom. Eksamenstravlheden gjorde det vanskeligt at lægge planer for større forandringer. Ikke destomindre indsendte de 12 af landets 18 seminarier forslag. Dette må være svar nok til det rejste spørgsmål: Hvad vil seminarierne?

Også Tønder Statsseminarium har indsendt forslag til forandringer i undervisningen, og ministeriet har i det store og hele stillet sig imødekommende til disse forslag.

De går i korte træk ud på følgende:

I geografi og naturhistorie skal den nuværende eksamensform bevares, men der foretages visse ændringer i stofvalget. I geografi vil man samle sig om enkelte større spørgsmål for at undgå en forjaget gennemgang af hele geografien. Eksamen i naturhistorie lægges hen efter 3. klasses afslutning for der kan gives eleverne lejlighed til mere naturiagttagelse, og for at lejrskolen, der gerne ligger efter 2. klasses afslutning, kan komme til at ligge før eksamen. Fysiologien, der stadig er eksamensfrit stof, indarbejdes i 1. og 2. klasses naturhistorietimer.

Eksamen i tegning henlægges efter 3. klasse, og der indføres prøve i tavletegning. Selve undervisningen søges lagt om, idet der tilsigtes en slags emnetegning, således at hovedvægten lægges på indsamling og udnyttelse af illustrationsstof, samt en individuel arbejdsform.

I historie arbejdes der forsøgsvis i en af klasserne med skriftlige opgaver i delvis selvvalgte emner, som helt eller delvis tænkes at erstatte eksamen i lærebogsstoffet, men således at der dog gives en samlet mundtlig gennemgang af historien.

I dansk vil man forsøge den eksamensform, der har været brugt i en årrække ved seminariet i Haderslev.

Endelig er der oprettet specialehold i tegning, musik, psykologi, metodik og sprog. Denne specialeordning har også mødt velvilje, men linierne ligger ikke helt afklarede for alle specialfagene endnu.

Med hensyn til faget praktik ligger forholdet således, at ved efterårsferiens fagmøde samlede interessen sig om følgende forslag:

1. Opgaverne ved praktikeksamen gives af seminariet.
2. Opgaverne meddeles eksaminanderne 24 timer før prøvens begyndelse. En prøve skal ligge inden for et sammenhørende stof, som eksaminanden har gennemgået med en klasse, eller i fortsættelse heraf.
3. Praktikeksamen afholdes i de almindelige klasseværelser eller faglokaler.

4. Seminariet giver en årskarakter, som udgør halvdelen af den endelige karakter. Eksamenskarakteren gives af censor (censorerne) og seminarieskolens leder i fællesskab.

Dette forslag skulle synes at have gode muligheder for at kunne gennemføres ved landets seminarier.

Forsøgsarbejdet tages op med interesse, men samtidig også med en vis usikkerhed overfor det nye. Den flothed, hvormed man fra visse sider affejer den bestående ordning, finder ikke genklang hos mange. Vi ved alle, at de nye metoder vil stille store fordringer. De vil kræve af lærerne et stort arbejde med at finde, tilrettelægge og afpasse opgaverne efter elevernes evne, de vil kræve af dem resignation til at forlade gennemprøvede metoder og mod til at sætte eleverne ud på opgaver, hvor man ikke kan garantere dem et udbytte, der står i forhold til deres anstrengelser. Og de nye metoder vil af eleverne kræve en ny indstilling: at de har energi til at gå på egen hånd, mod til at betragte lærerne som rådgivere og ikke som garanter for et lykkeligt resultat, og storhed nok til at arbejde virkelig sagligt, dvs. med interesse og forståelse for selve emnet og uden at skele efter eksamensresultater. Man må gøre sig klart, at sorteringen af eleverne efter den nye ordning let vil kunne komme til at slå mere hårdt end den nuværende ordning gør det.

Forsøgsarbejdet vil derfor kræve god vilje og energisk indsats fra alle sider. Man må håbe, at det må tilføre seminarieuddannelsen varige værdier. Der er ikke tvivl om, at skal nye arbejdsmetoder slå rod, vil de sprænge den nuværende seminarieordnings rammer. Hvor meget af det gamle, der må forlades, og hvor meget af det nye, der er noget hold i, skal forsøgsarbejdet sige os noget om. Det kan derfor få en vis betydning som en slags forarbejde til den nye seminarieordning. Og det må derfor også håbes, at alle, der arbejder med dette forsøgsarbejde, vil forstå, hvor vigtigt det er, at det værdifulde i de nye metoder kommer til sin ret derved, at der virkelig arbejdes med dem gennem en forstandig udnyttelse af de muligheder, som bemyndigelsesloven giver.

EN ENQUETE OM LÆRERUDDANNELSESPROBLEMERNE I DAG

SEMINARIELÆREREN

Redaktøren har bedt mig skrive lidt om læreruddannelsesproblemer set med mine, altså med en seminarielærers øjne. Meningen må vel være den, at jeg skal forsøge at give mit syn på, om vi på seminarierne røgter vor opgave på tilfredsstillende måde og hvis ikke, hvad vi da bør ændre ved læreruddannelsen.

Seminariernes opgave er ifølge loven af 1930 den at uddanne lærere til folkeskolen, idet undervisningen skal være præget af de krav, elevernes fremtidige gerning som lærer stiller dem, og samtidig skal den meddele dem kundskaber og færdigheder, der kan fremme deres almindelige udvikling. Ved begrebet folkeskolen forstås ifølge folkeskoleloven af 1937 den kommunale skole for børn i den undervisningspligtige alder samt de mellemskoleklasser, der slutter sig hertil.

Der er altså allerede i loven givet udtryk for en vis dualisme i læreruddannelsen, en dualisme, som naturligvis må have sin rod i det virkelige liv. Opgaven er dels den at skaffe lærere til folkeskolen, altså også kvalificerede lærere til mellemskolen, dels den at give eleverne så rig lejlighed sim muligt til menneskelig udvikling og modning gennem de 4 års ophold på seminariet. Mange vil vel — ikke mindst med henblik på elevernes fremtidige gerning som lærer i landsbyskolen, på lærerens mange opgaver i sognet og overfor hjemmene, på ungdomsarbejdet osv. — regne den anden del af seminariernes opgave for mindst lige så væsentlig som den første.

For at løse den første del af vor opgave skal vi ifølge loven give alle elever undervisning i 17 forskellige fag, hvoraf nogle endda er spaltet op i discipliner, således at en ondskabsfuld spøgefugl

uden at komme alt for lange udenfor sømmelighedens grænser kunne rette 17 til 117. Denne fagtrængsel med de deraf følgende stærkt skemabundne arbejdsdage er vel det, der i dag piner såvel seminariets elever som dets lærere mest; intet under, at eleverne undertiden føler, at de dagen lang pisker fra fag til fag og vanskeligt når at fordybe sig i noget af dem. Dog er det ikke denne kritik, som er kommet frem til offentlighedens kendskab, men vel først og fremmest Danmarks lærerforenings logisk klart begrundede kritik, der jo kort går ud på, at den nye folkeskolelov af 1937 — altså af nyere dato end seminarieloven af 1930 — i folkeskolens obligatoriske fagkreds inddrager fag (husgerning, sløjd, fremmedsprog, fysik. matematik), som seminarierne ikke kvalificerer sine elever til at undervise i. Hvordeles rettes denne mangel, uden at man derved sprænger seminariets rammer? Ja, det er vist det ene store problem i dag.

Den anden del af seminariernes opgave er det noget vanskeligere at tage håndfast på, loven giver da heller ikke nærmere bestemmelser om, hvorledes den skal søges løst. Naturligvis kan den ikke adskilles fra opgavens første del, såvist som vel ingen tør benægte, at man kan udvikles og modnes gennem fagstudier, men der er vel heller ingen tvivl om, at skal der være rig lejlighed til menneskelig udvikling og modning i et menneskes ungdomsår, da må dets hele døgn ikke være optaget af timer på et skema, af bundne stile, årsarbejder, rapporter osv., da må der også være tid for de unge til at leve livet sammen med kammerater og lærere, og da må undervisningen i timerne heller ikke være så stærkt bundet af pensakrav, at der ikke bliver tid hverken for lærer eller elev til at give sig selv. Dette tror jeg føles stærkt af mange seminarielærere, måske ligger her vor stærkeste kritik mod den nuværende seminarieordning, og måske ligger også her vor største frygt for fremtiden: Hvordan skal vi kunne tage en endnu større faguddannelse ind i læreruddannelsen og alligevel skaffe mulighed for løsning af den anden side af vor opgave? Det er vist det andet store problem i dag.

Der kunne stilles mange flere problemer op, men lad mig nøjes med disse to som de to største. Skal de forsøges løst, så vidt det da er gørligt, tror jeg ikke, at man kommer uden om en liniedeling af seminarieuddannelsen, således at man har en grundstamme af

fag, som alle elever skal have med, mens de øvrige fag på passende naturlig måde inddeles i grupper, hvorimellem eleverne kan vælge. En sådan nyordning er efter mit skøn ganske nødvendig, hvis det første problem skal løses, men den løser så afgjort ikke alene det andet problem. Hertil kunne jeg tænke mig, idet jeg er fuldt vidende om ved denne tanke at tænde en brand, at man gjorde visse af de store fag til den nuværende lærereksamens 2. del helt fri for eksamen. Disse fag (f. eks. kristendomskundskab, dansk litteratur, pædagogik og historie) er for ethvert levende ungt menneske så fængslende, interessante og netop vigtige i modnende og udviklende forstand, at en eksamen og måske højt skruede eksamenskrav absolut ikke er nødvendige i dem, måske snarere skadelig. For ikke at blive misforstået her, må jeg klart sige, at jeg ikke har tænkt mig, at det herved skulle blive lettere at blive lærer, der skal arbejdes lige så godt som hidtil i disse fag, helst bedre, men der skal først og fremmest skabes større mulighed end hidtil for eleverne til også i timerne at leve livet.

Jeg har peget så stærkt på det andet af de nævnte problemer, fordi jeg føler, at det er af så stor betydning også for fremtidens samfund, at de lærere, som skal være med til at opdrage og forme den opvoksende slægt til medborgere i en forhåbentlig fri verden, ikke alene er fagligt og teknisk kvalificerede, men at de først og fremmest er levende og fri mennesker selv. Jeg vil slutte med at udtale håbet om, at den nye seminarieordning, som engang kommer, må kunne give seminarieeleverne de bedst mulige betingelser for at blive gode lærere i den ovenfor nævnte forstand.

J. Utoft Sørensen.

LANDSBYLÆREREN

Når man lejlighedsvis træffer »gamle« Tønder-dimittender og samtalen kommer til at dreje sig om vor uddannelse, lyder der sjældent negativ kritik af den undervisning, vi fik på seminariet, højst et par små personlige hip til enkelte af lærerne. Så vidt jeg kan skønne, har der altid været knyttet dygtige og samvittighedsfulde lærere til Tønder Statsseminarium og dets øvelsesskole. En

hvilken som helst nok så gennemarbejdet og tidssvarende seminarieordning kan ikke undvære en velkvalificeret lærerstab og en mønsterværdig øvelsesskole. Disse to faktorer må være saltet i alle ordninger. Vi, der var på nogle af de første hold, der blev dimitteret efter seminarieordningen af 1930, kan vist let blive enige om, at den i det store og hele var et godt grundlag for vor uddannelse. Ordningen af 1930 var på flere områder et fremskridt. Personligt satte jeg stor pris på specialelæsningen, landsbyskoleopholdet, ekskursionerne og muligheden for at skrive afhandlinger.

Da vi i 1937 fik en ny lov om folkeskolen, blev lærerne stillet overfor nye faglige opgaver, som den nuværende uddannelse ikke i alle henseender kvalificerede dem til at løse tilfredsstillende. Det var derfor på sin plads, at Danmarks lærerforening straks efter 1937-lovens vedtagelse rejste kravet om en uddannelse afpasset efter de opgaver, den kommende gerning stiller til udøverne. Jeg kan uden større betænkelighed slutte mig til principperne i hovedstyrelsens forslag, som jeg forudsætter bekendt. Læreruddannelsen må være sådan, at der på seminarierne kan gives fuld uddannelse i ethvert af folkeskolens obligatoriske fag, og kan dette ikke nås på fire år, må uddannelsen forlænges. Mange lærere ofrer alligevel et år på Statens Lærerhøjskole eller supplerer uddannelsen med provinskursus o. l. og flere ville gerne, hvis der ikke var så mange hindringer, der først skulle overvindes.

Praktikundervisningen må lægges sådan til rette, at både købstadsskolens og landsbyskolens forhold læres grundigt at kende. Et 14-dages ophold i en landsbyskole er efter min mening alt for lidt.

Selv om centraliseringen af landsbyskolerne går sin langsomme gang, vil der alligevel blive mange små een- eller toklassede landsbyskoler tilbage, og de må ikke blive stedbørn med hensyn til at få fuldt ud kvalificerede lærere. Såfremt seminarieforstander *Smiths* forslag om 6 måneders praktikum gennemføres, bør mindst halvdelen af tiden tilbringes i små landsbyskoler. Mange lærere, der er blevet praktikuddannet i en købstadordnet øvelsesskole, har ofte måttet eksperimentere på egen hånd og slås med forskellige vanskeligheder, når de skulle begynde det komplicerede all-round-arbejde i en een- eller toklasset landsbyskole. Nederlag og skuffelser er gået

forud, inden man fandt den mest hensigtsmæssige form. Iøvrigt savner vi også *teoretisk* vejledning på dette område. *P. Møller* i Hostrup har skrevet en lille fortrinlig bog om den enklassede skole, men en pendant til den norske »Arbeidsmåten i landsfolkeskulen« savner vi, og vort største skolebogsforlag tør ikke udgive en sådan af økonomiske grunde.

Småbørnspraktikken bør ligeledes have en større plads i uddannelsen. *Claus Eskildsen* har herhjemme gjort et banebrydende arbejde for at løfte vor småbørnsundervisning op fra den askepotstilling, den længe har indtaget i vort land.

Ingen lærer bliver vel knyttet til sine elever så stærkt som ham i landsbyskolen. Oftest får han de samme elever i aftenskolen, ungdomforeningen eller som låner i biblioteket. Det ville derfor være gavnligt, om der på seminariet også blev tid til at indstille de vordende pædagoger på folkelige og sociale spørgsmål og på deres fremtidige stilling som kulturformidlere i almen betydning.

Jeg er absolut tilhænger af, at lærereksamen i højere grad bliver en modenhedsprøve end en »Hvem-ved-hvad?«-konkurrence, men give en genial løsning på eksamensproblemet kan jeg desværre ikke. At Henrik Pontoppidan til realeksamen fik g÷ i dansk stil, I. P. Jacobsen noget lignende til studentereksamen og at en senere kendt professor i matematik fik tg i dette fag ved samme eksamen er blot nogle få eksempler på, at vort karaktergivningssystem er noget hasarderet. Skal der endelig være tal i eksamensbeviset, bør det være intelligenskvotienten. Dårlig hukommelse kan der bødes på. Hvem må ikke forberede sig til f. eks. hver historie- eller geografitime selv efter mange års rutine? »Vigtigere end karaktererne er karakteren«, lyder et gammel ord. Ja, en persons almenmenneskelige forudsætninger og væsen er langt vigtigere end hans fænomenale hukommelse og eminente færdigheder. Men det er jo stadig en udbredt misforståelse, at indehaveren af de fleste points automatisk må være en dygtig og god lærer. Det passer naturligvis i nogle tilfælde, men er absolut ikke en regel.

Jens Lampe.

En ny seminarieordning er nu på trapperne, og i den pædagogiske presse har der været ført en livlig debat gående ud på, hvori det nye skulle bestå. Det eneste, man hidtil har kunnet blive enige om, har været at hæve optagelsesalderen fra 17 til 18 år, hvilket må hilses med glæde. Iøvrigt synes der at være 3 lejre:

Danmarks Lærerforening har stillet sine krav op i følgende punkter:

1. Adgang til fuld uddannelse i seminarietiden i ethvert af folkeskolens fag.
2. Optagelsesalderen hævet fra 17 til 18 år.
3. En optagelsesprøve, der svarer til præliminæreksamens kundskaber.
4. 4-årig læreruddannelse.
5. Omlægning af eksamen, så der i højere grad lægges vægt på modenhedsprøver.

Målet har her været at få en seminarieuddannelse, der tager sigte på folkeskoleloven af 1937, der gjorde eksamensmellemskolen til en del af folkeskolen, ligesom sløjd og skolekøkken blev obligatoriske fag. For at skaffe plads til faguddannelsen, har man tænkt at kvæle specialelæsningen.

Dette forslag har et flertal af seminarielærere sat sig imod, fordi det vil medføre, at seminarierne i for høj grad bliver fagskoler, hvor dette at modne og udvikle eleverne vil blive forsømt. Man ønsker specialeundervisningen bevaret, og i fag som sprog, sløjd og skolekøkken må der en ekstrauddannelse til. Desuden ønsker man eksamen bevaret som værdimåler for de ansættende myndigheder.

Endelig skal nævnes den mere radikale fløj, der hævder, at hele uddannelsen bør lægges om. Den forlanger studentereksamen eller tilsvarende kundskaber inden optagelsen, så de fire år på seminariet udelukkende kan helliges at lære, hvorledes man skal undervise. Pædagogik, praktik, metodik, fagenes psykologi, almindelig psykologi, pædagogisk psykologi, børnepsykologi osv. skal være hovedfagene.

Samtidig er den nuværende ordning, hvis største fordele er den gode stilling, de humane fag har, plus specialelæsningen, udsat for en stærk og berettiget kritik, og når man er uddannet under den nuværende seminarielov og har været lærer i en lille halv snes år, så begynder man at kunne se, at forbedringer er tiltrængt. Jeg vil nævne følgende punkter:

Kravene ved optagelsesprøven bør skærpes betydeligt, så det elementære er tilegnet i et sådant omfang, at seminarierne kan bygge videre på det. Herved spares tid på seminarierne, og elevernes forkundskaber bliver mere ensartede.

Den nuværende skolemæssige arbejdsform bør forsvinde og erstattes af selvstændigt arbejde og interessebetonet studium. Inden for de enkelte fag bør man gå i dybden i stedet for i bredden, så målet i højere grad bliver at lære forskellige arbejdsformer at kende. Den eksakte viden, man får på vore seminarier, betyder dog ikke meget i forhold til den, der kræves, når man står i det praktiske arbejde.

Eksamensformen bør ændres, så det, der måles, ikke alene er kundskabernes mængde, men også evnen til at bruge dem. Den nuværende eksamen fortæller så godt som intet om elevernes dueligheed som undervisere og evne til at have med børn at gøre, og det må dog være noget væsentligt, når det drejer sig om vordende lærere i folkeskolen. Den nuværende ordning bruger også alt for megen tid på et mindre væsentligt felt. Det behøver ikke at tage 6 måneder af seminarietidens 40 at finde ud af, hvem der dur, og hvem der ikke gør det, særlig i betragtning af, at de resterende 34 også kan bruges dertil, uden at undervisningen lider derunder.

Den skærpede optagelsesprøve vil medføre, at sprogundervisningen kan blive af virkelig værdi, hvad den ikke er nu. Når Danmarks Lærerforening her ønsker, at undervisningen skal kvalificere til undervisning i eksamensmellemskolen, så finder jeg det udmærket, om det er muligt, men denne sag bør dog ses i et langt videre perspektiv. Danmark er et fattigt land på pædagogisk litteratur, og uden et godt kendskab til det tyske og engelske sprog må ens pædagogiske horisont blive ret snæver og den faglige viden begrænset.

Det er endvidere nødvendigt, at nogle af de krav, der stilles fra den radikale fløj, og delvis også fra Danmarks Lærerforening, gående ud på, at fag som praktik, pædagogik, psykologi, pædagogisk psykologi, metodik m. m. får en ganske anden placering i uddannelsen, end de har nu, af hensyn til det daglige arbejde i skolen. Indenfor praktikken forsømmes især småbørnsundervisningen og den individuelle undervisning, og aktivitetspædagogikken, der så stærkt anbefales i mange af vore nyere undervisningsplaner, har mange seminarieelever haft for lidt med at gøre, selv om de som regel er meget optaget af den.

Der kunne ønskes meget mere, men det vil ikke blive gennemført, og hvorfor så ønske. Såfremt Danmarks Lærerforenings forslag gennemføres, vil der ikke blive plads for en blot nogenlunde ordentlig sproguddannelse for alle elever, og undervisningen i de humane fag, som jeg anser for overordentlig vigtig, vil blive mikroskopisk. Seminarierne vil da blive fagskoler.

At kræve studentereksamen som optagelsesbetingelse og bruge en stor del af tiden på seminarierne til at lære at undervise i bliver ikke gennemført i denne omgang, fordi det økonomisk vil kræve for meget af samfundet, idet lærergerningen så vil blive lagt op i et helt andet socialt plan, der vil kræve højere lønninger m. m.

At finde frem til en fornuftig seminarieordning inden for de afstukne grænser vil blive meget vanskeligt, men jeg vil formode, at resultatet bliver et kompromis mellem Danmarks Lærerforenings forslag og det mere konservative forslag fra et flertal af seminarielærere med en skelen til den mere radikale fløj.

Men kan seminariernes undervisning ikke blive så fyldestgørende, som man kunne ønske sig, så er det i hvert fald at håbe, at de ikke taber målet af sigte, nemlig dette at starte eleverne, så der er en chance for, at de fortsætter. Såfremt man vil opgive den nuværende skolemæssige arbejdsform, tror jeg, at man kan nå et langt stykke videre frem i retning af at gøre undervisningen til en oplevelse, der kan få videre betydning for dem fremover.

Helge Ovesen.

Gennem undersøgelser foretaget af Seminarieelevernes Landsråd er der skabt et materiale tilveje, der skulle kunne give et billede af elevernes syn på deres uddannelse. Her skal da — på grundlag af undersøgelsernes resultat i forbindelse med de af Landsrådets styrelse udarbejdede retningslinier for vort kommissionsmedlem — forsøges at trække nogle hovedlinier.

Optagelsesbetingelser.

Eleverne går ind for, at den 4årige ramme bibeholdes — uden at man iøvrigt mener, at den nugældende ordning er tilfredsstillende. Man ønsker en virkelig dybtgående reformering. Men en sådan forudsætter, at optagelsesbetingelserne ændres og strammes. Det må være sådan, at der før optagelsen kan forudsættes, at eleverne er i besiddelse af et vist fond af kundskaber, som uddannelsen kan bygge på, uden at det skulle være nødvendigt med en gennemgang af de rent elementære ting. En real- eller en dertil svarende eksamen skal være grundlaget, og den skal i sig selv være adgangsgivende. Skulle der vise sig huller i elevens kundskaber —ja, så må han selv sørge for at få sin manglende viden suppleret. Eleverne går imod, at studentereksamen skulle være den eneste adgangsberettigede eksamen udfra den betragtning, at lærerne da vil blive rekrutteret fra væsentlig andre samfundslag end nu. Man går imod en speciel optagelsesprøve — selvom den bygger på realeksamens krav — fordi man mener, at uddannelsen da uvægerligt vil blive forlænget med et år eller to, og fordi man har den opfattelse, at al den undervisning, der stiler mod lærergerningen, må finde sted på seminariet.

Eleverne er dog fuldt på det rene med, at realeksamenen ikke måler eller garanterer de væsentligste forudsætninger for læreruddannelsen. Derfor foreslår man indførelsen af en personlighedsprøve. D. v. s. en prøve udarbejdet på et videnskabeligt-psykologisk grundlag, der skal give et billede af aspirantens menneskelige udvikling, selvstændighed og egnethed for undervisningsarbejdet. En sådan prøve anvender man f. eks. med et yderst gunstigt resultat ved den engelske officerudvælgelse.

Optagelsesalderen har eleverne et udtalt ønske om at få hævet til 19 år. Dette er forbavsende, når man ved, at ¾ af samtlige elever

møder med en forudgående eksamen. Men det kan kun understrege, hvor megen vægt eleverne selv lægger på, at der — gennem beskæftigelse i det praktiske liv — har været givet dem lejlighed til at færdes i et andet milieu end skolens. De opstiller ligefrem et krav herom. Dette må ses på baggrund af den større modenhed, de reformer man ønsker indført, vil stille til eleven.

Undervisnings- og eksamensform.

Den bedre mellemskoleagtige undervisningsform der i længere tid har været i højsædet på seminarierne bør snarest afskaffes. Eleverne ønsker en så konsekvent gennemførelse af de frie arbejdsformer som overhovedet muligt. Man foreslår en udstrakt anvendelse af laboratorieøvelser, gruppe- og studiekredsarbejde.

Undervisningen skal ikke lægge synderlig vægt på indprentning af leksikalsk viden eller detailler. Den må bibringe eleverne selvstændige arbejdsvaner. Opøve dem i at give en klar og saglig fremstilling, der viser en forståelse af det væsentlige. Det kan ske gennem behandling af mindre emner i form af skriftlige eller mundtlige opgaver. Men den nødvendige tid til sådant arbejde må tilstås eleven. Personligt kunne jeg tænke mig, at specialet blev inddraget til fordel for en ikke skemabunden dag — helst lørdag —, hvor eleven kunne løse de stillede opgaver og iøvrigt pleje sine specielle interesser, hvis der blev tid.

Det har hidtil været sådan, at den seminarielærer, der gerne ville have anvendt en friere arbejds- og undervisningsform, er blevet hæmmet af de krav eksamenen stiller. Undervisning og eksamen er da også så nøje knyttet til hinanden, at en omlægning af undervisningsformen nødvendigvis må føre en ændring af eksamensformen med sig. En stærk begrænsning af de store eksaminerne med al deres golde repitionsterperi er det første og uafviselige krav, der stilles. En bedømmelse af årets skriftlige arbejde suppleret med en kortfattet skriftlig prøve i det absolut nødvendige huskestof kan træde i stedet. Herved opnås en retfærdigere vurdering.

Oprykningsprøven mellem 1. og 2. klasse skal afløses af en forprøve — nødvendiggjort af kravet om den frie adgangsret. Prøven må — på et sagligere grundlag end en gennemsnitskarakter — stoppe de elever, der findes mindre egnede eller for umodne. Men ar-

bejdsform og prøveform må her være den samme som ved de senere, de endelige eksamener.

Fagene.

Den nugældende seminarieplans fagrække ønskes i det væsentlige bibeholdt. Men eleverne går ind for en liniedeling. En række fag må blive valgfrie. Den hovedregel må gælde, at der gives adgang til kvalificerende uddannelse i alle folkeskolens fag. Men der må være mulighed for en specialisering i lighed med den lærerhøjskolen giver — med en fri arbejdsform og uden tvungen eksamen.

De elementære fag (1. dels dansk, skrivning, regning, tegning f. eks.) skal gå i dybden i det fundamentale. Forstået på den måde, at forholdet mellem fagenes melodik og psykologi træder klart frem. I tilknytning hertil gives nogle praktiktimer. — Naturligvis må det sikres, at eleverne besidder den grundlæggende viden, f. eks. en sikker talbehandling, men opøvelsen af det rent træningsmæssige må ikke ske på bekostning af det centrale. Undervisningen må altid i sit sigte have børneskolens tarv.

Fagene, der skal tjene elevernes egen dygtiggørelse og personlige udvikling, holdes i hævd — suppleret med kundskaber, der ligger ud over realskolens krav. Naturfagene, der skulle rumme store muligheder for de frie arbejdsformer, tilrettelægges også så de væsentlige træk klargøres indenfor fagene, som de enkelte emner. Detailler kan belyses og bearbejdes gennem arbejdsopgaver; men det er unyttigt og lidet værdifuldt at kræve enkeltheder *lært*. Det giver ikke eleven de impulser, der er nødvendige, når han senere skal samle og tilrettelægge et stof for børnene. Her forsømmer seminarierne i dag en stor opgave.

De humane fag er jo de, der i særlig grad skal tjene den personlige udvikling og give eleven den åndelige ballast, der kan virke befrugtende ind på hans senere gerning. Alt hvad der smager af terperi må her være bandlyst. Det må gælde om at give eleven en forståelse af de kræfter og love, der har skabt og formet kristendommen, historien og litteraturen, og som dette kommer til udtryk i folkenes og den enkeltes liv. Seminarielæren bør have en udstrakt frihed til selv at vælge sit stof, med rimelig hensyntagen til elevernes tarv og interesse. For at nå til en virkelig fordybelse i stoffet

ville jeg mene, det var værd at overveje at tage de enkelte fag i perioder. Det ville give større overblik og samlethed. Og det ville begunstige elevernes arbejde med foredrag el. skriftlige opgaver. — Af hensyn til faget religions særlige karakter ønsker eleverne det gjort eksamensfrit.

En særlig bevågenhed yder eleverne psykologien. Den bør have en forbedret stilling i timeplanen. Foruden den alm. psykologi må det særligt være børnepsykologien, der gøres til genstand for en grundig behandling. Der må gives eleverne lejlighed til iagttagelse af og prøver med børnene. Rigelig tid må afses til litterære studier af særlige opdragelsesformer og -vanskeligheder. Der bør være adgang til laboratorieøvelser.

Praktikken.

Meget ville være vundet om faget indgik som et fast led i hele seminarietiden. F. eks. med to timer det første år og o. 5 timer de resterende. Eleven må fra første gang, han sætter sin fod indenfor seminariets mure, mærke, at det er til *lærer*, han uddanner sig. Det må ikke være sådan, at der går to år, inden han får lejlighed til at arbejde med børnene. Det svækker og sløver den virkelige interesse, han begyndte sin uddannelse med — til ubodelig skade for hans arbejdsglæde.

Øvepraktikken må få mere helhed over sig. Perioderne gøres længere (3 mdr.) og tilrettelægges, så et praktikhold kan følge en bestemt klasse i et bestemt fag i alle dets timer. Et hold overværer f. eks. regnetimerne i 4. kl., et andet samtlige naturfag (geografi, naturhistorie og historie); men naturligvis i en anden klasse. Denne ordning vil muliggøre, at praktikanten virkelig lærer klassen, dens standpunkt og dens elever at kende. Og arbejdet vil kunne tilrettelægges over et længere tidsrum — og en naturlig emnefølge vil være muliggjort.

Fællespraktikken afskaffes. Den er kun en demonstration til glæde for praktiklederen — men af ringe værdi for praktikanten. Han så langt hellere, at tiden blev anvendt til at give en indføring i de moderne arbejdsformer, som de burde drives i øvelsesskolens klasser.

Praktikeksamenen i sin nuværende form er ikke særlig egnet til

at give en saglig bedømmelse af elevens undervisningsmæssige kvalifikationer. Den må ændres. I stedet giver praktikleder og -lærere en skriftlig vurdering af elevens daglige præstationer, basseret på hans arbejdsopgaver, rapporter, og hans holdning til børnene. Den skal give et virkeligt billede af hans egnethed for lærergerningen — noget der ikke kan udtrykkes i en talværdi.

Vikartid.

Eleverne føler en stærk trang til at komme i kontakt med det virkelige skolearbejde, til at få et friskt og lærerigt indblik i hverdagens skole — som den formes udenfor seminariets mure. Eleverne ønsker indført en obligatorisk lønnet vikartid på 3 måneder. De vil da få et værdifuldt tillæg til den teoretiske undervisning i de første år på seminariet. De vil gennem en sådan vikarperiode indvinde værdifulde personlige erfaringer. der vil være dem til megen glæde og nytte. Og det vil forhøje udbyttet af det sidste års praktikundervisning. Er lærermanglen ikke længere akut kan indføres et praktikum i seminarietiden.

De her skitserede ændringer og reformer vil sikkert støde på store praktiske vanskeligheder. De vil givet stille større krav til seminariernes og øvelsesskolernes lærere. Men de vil også stille større fordringer til seminarieeleven — hans energi og arbejdsevne. Det vil ikke blive lettere at være elev. Men alt dette må ikke hindre, at der nu skabes en seminarieuddannelse, der er i pagt med de bedste af vore skoletraditioner, men som også er åben for de nye frugtbare strømninger i tidens pædagogiske liv — det er dog børnene, vi skal tjene.

Kaj Bonde.

H. P. ESKILDSEN

Glimt
FRA SYDSLESVIG

Flensborg i østersølandenes tegn. Gaderne er smykkede med flag. Danske, svenske, finske, polske, litauiske og lettiske og selvfølgeligt også de tyske sort-rød-gyldne farver. Handelsbyen i Tysklands nordligste hjørne sender hilsener til broderlandene i nord og øst. En strøm af turister fylder gaderne og forretningerne. Billige bananer, appelsiner og andre sydfrugter købes i kilovis; dametrømper, undertøj og silkestoffer frister både det svage og det stærke køn. Mangt et lettelsens suk er draget, når tolden i Krusaa eller Padborg er lykkelig og vel passeret. Det lyder næsten utroligt, at man kunne købe en hel flaske snaps for 1,80 rm. De bedre kvaliteter kostede dog lidt mere, men priserne var så lave, at mange tog lidt rigeligt til sig af de våde varer.

Skolearbejdet. Ja, der slides med sproget. De allerfleste børn taler plattysk i hjemmene. Blandt de yngste hører man straks, om de har gået i dansk børnehave eller om de kommer fra kommuneskolen — den danske — der kun har tysksindede lærere. Først efter årelange kampe lykkedes det i 1932 at få en dansksindet og danskuddannet lærer ansat derude i Flensborgs ældste skolebygning i Skolegyde. Men enhver, der har arbejdet ved sydslesvigske skoler, vil have lagt mærke til, hvor let børnene finder ind i det danske sprog og hvor svært det falder dem at lære og at bruge det fremmede højtyske sprog.

Udenfor skoletiden er der glade eftermiddage på sportspladsen og i gymnastiksalen med frivillig gymnastik og fodbold. På spejderture lærer vi den skønne omegn at kende, men bedst lærer man i grunden børnene at kende ved lejrskoleophold. Sikke portioner kartofler og grød de kunne sætte til livs; hjemme var der allerede

dengang mange steder rationering på grund af pengemangel. Arbejdsløshedens svøbe mærkedes. Sundhedsstatistikken beviste det med nøgterne tal.

Der var politisk uro i luften. De første brunklædte nazister viste sig på gaden. Folk smilede lidt foragteligt, når de med store ord forkyndte deres evangelium om Tysklands store opvågnen. Partikontoret befandt sig i en lille smøge, der førte fra hovedgaden ned til Sønder Gårdender. Man undgik helst den smutvej, da den faste stab, der samledes der, ikke var karrig med vulgære og tit sjofle tilråb.

Kampen mellem socialdemokrater og kommunister kunne ingen undgå at lægge mærke til. Ind under valg demonstrerede store optog med musik, bannere og talekor for hver sin trosretning. Af og til kom det til alvorlige gadeslagsmål, hvorved også tilfældigt forbipasserende kunne blive udsat for at få politiets gummiknippel at smage.

Så kom den 30. januar 1933. Valgkampen forud havde været voldsom. Det kommunistiske parti var forbudt. De første modstandere vandrede i koncentrationslejr. Tavse vendte de hjem derfra igen og kun modvilligt fik man lidt at vide om, hvilke oplevelser de havde haft bag pigtråden. En ryg fuld af ar fortalte mere end mange ord.

Jødeforfølgelserne satte ind. Flensborgs eneste fastbosiddende jødiske forretningsmand lod alt i stikken og forsvandt efter de tåbelige demonstrationer, der kun appellerede til gadedrenges dårligste instinkter. Han og hans hustru dukkede først op igen efter kapitulationen. De havde klaret tilværelsen uden rationerinsmærker, i evig frygt men hjulpet af venner i byen.

På landet vakte arvegårdsloven voldsomt røre. Sindelagssnuseriet skød mærkelige skud. Endda plejebørn blev mod såvel plejeforældrenes som forældrenes protest flyttet til rettroende hjem. Embedsmænds ord og handlinger registreredes nøje og afskedigelser og springavancementer forøgede den personlige usikkerhedsfølelse.

»Und heute erobern wir Deutschland und morgen die ganze Welt« syngende drager de brune kolonner på søndagsøvelse. Den nye uniform er lidt plettet på hjemvejen. Et skummende glas øl renser halsen for støv. De nye herrer fejrede fugtige orgier: førerens ord

om at sørge for at skaffe arbejde til veje fulgtes på den måde, at flasker og glas blev knaldet under stor jubel. Parader og øvelser trådte i stedet for søndagens kirkegang. Vi oplevede at se uniformerede vagtposter ved kirkedøren, der trak folk til side, naar de ville gå indenfor. Hånsord og trusler afholdt mange fra at gå den tilvante vej og præsten blev omtalt som den mest unyttige mand i sognet.

I vor lille skole ommeldtes et barn til tysk skole. Bedstefaderen, hos hvem pigen blev opdraget, fik besked på, at han ville miste sit faste arbejde, hvis barnet fortsat gik i dansk skole. Men flere familier, der gennem en del år havde været medlemmer af danske foreninger, sendte af frygt deres børn i tysk skole. De vil idag helst have, at det skal være glemt, men den slags tilfælde bliver ofte generaliseret og får visse folk både nord og syd for grænsen til at råbe konjunktur om alt det, der rører sig i Sydslesvig.

Den trofaste flok sluttede sig tættere sammen og sjældent er den blå sangbogs mange sange om frihed sunget med større inderlighed end dengang.

De unge måtte hjemmefra til arbejds- og soldatertjeneste. Kom de på orlov trak de fleste straks deres civile tøj på og fortalte om deres oplevelser. En af dem var med som vagtpost, da den officielt så højt elskede fører indviede kogen, der bar hans navn. Der var en skærende modsætning mellem hans beretning og de idylliske billeder, der fremvistes for folket i illustrerede tidsskrifter og i filmen. I trøjen var alt næsten som i det civile liv. Da en af vore tidligere elever som soldat fik sine papirer at se, var der med rødt tilføjet »fanatischer Däne«. En anden havde glædet sig til at lufte sit danske modersmål, da der i arbejdstjenestelejren blev anmeldt besøg af et selskab fra Danmark. Han var med til at feje og skrubbe og skure og pynte. Der blev lavet en særlig uge-spiseseddel. På besøgsdagen fik arbejdsmændene virkelig den fine mad, men han stakkel blev kommanderet på vagt ude i det yderste øde, hvor der ikke var spor af chancer for at svare rigtigt på eventuelle spørgsmål. Da luften igen var ren, fortalte kammeraterne ham, at »die dummen Dänen« havde været vældig imponeret.

Krigen —! Vi havde besøg fra Danmark dagen inden indmarchen i Polen og talte om alle de mange iøjnefaldende tegn på en nær

forestående katastrofe. Man lo ad os. Der var ingen smil, da Flensborgs garnison rejste til fronten. En isnende tavshed som til en begravelse. Mange soldater sad på hestene og vognene med tårer på kinden. En flok hurra-patrioter skreg Sieg Heil med oprakte arme på hjørnet af Rådhusgade, men lidt efter lidt blev også de tavse og listede af. En soldat sprang ud af geleddet og vi fulgtes ad et langt stykke. Det var Christian Nielsen fra Kobbermøllen, vor gamle spejderkammerat. Hans grav ligger et eller andet sted i Polen. Han satte livet til, da han ville hente en såret kammerat. Nye indkaldelser fulgte slag i slag. Den trykkede stemning vendte sig efter den hurtige sejr i Polen og da Frankrig faldt steg beundringen for føreren til uanede højder. Det blev farligt at ytre tvivl om hans guddommelige mission.

Fangerne kom. Forud var ilet beretning om deres grusomhed og lumskhed. De blev betragtet og behandlet som en slags nye, farlige husdyr. Det var forbudt for enhver uvedkommende at tale med dem eller vise dem menneskelig medfølelse og hjælpsomhed. Vor nærmeste nabo døde af Auschwitz, fordi han overtrådte disse bestemmelser.

Den 9. april. Dagen glemmes aldrig. Da blev Flensborgs befolkning for alvor tavs. Vi fik mange varme håndtryk i de dage og der blev givet udtryk for forfærdelse og skam, ja en ung mand fra Nordslesvig, der var kommet derned for at tjene sit tyske »Fædre«land søgte sin afsked og rejste hurtigst muligt tilbage til moderlandet og var senere med i kampen mod dem der kun ville beskytte det fredelige lille Danmark.

Nu rangerede vi ikke højere på rangstigen end Polakker, Jugoslaver, Franskmænd og Russere. Der blev tavst omkring os og fanatikerne holdt op med at hilse. Vi undrede os ikke. Fodsporene under vinduerne fortalte om morgenen, hvor omsorgsfulde vi blev overvåget. Drillerierne fra Hitler ungdommens side tiltog. Vi hængte afstemningsplakaten :Wenn wieder die Fahne ist weiss und rot, dann ist beendet die bittre Not« paa et iøjnefaldende sted på forstuen.

De første bomber vakte vild forfærdelse. Folk sov med tøj .på nat efter nat og de helt forsigtige flyttede klædeskabet hen foran sovekammervinduet. Da en del ruder i skolen smadredes af lufttrykket nægtede landsbyens maler at sætte glas i vinduerne i den danske skole. En dansk glarmester i Flensborg kom så hurtigt derud.

at vi som de første fik ruderne sat i. Fangernes ansigter strålede og vi fik mangen en gemytlig sludder dagen derpå.

De russiske fangelejres tragedie var oprørende. Vi havde svært ved at falde i søvn længe efter at vi havde mødt arbejdskolonnen den første gang. Blege dødninge i klude slæbte kammerater imellem sig til fangelejren, der var omgivet af dobbelt pigtråd. Græs og grene var spist op så langt en arm kunne række. Da havde deres fæller i civilt arbejde det langt bedre. Medlidende sjæle lagde roer og gulerødder ud på den vej, de plejede at komme, men de døde som fluer. Har man efter krigen set tyske soldater vende tilbage fra russisk fangenskab, kan man regne ud, at der nogle steder bliver betalt tilbage med samme mønt.

Tiden går. Folk bliver venligere og ved fronterne og i hjemstavnen diskuteres Sydslesvigs fremtidsskæbne. Først under fire øjne med dæmpet stemme, når nogen passerer forbi, senere mere åbenlyst. Der kommer helt nye lånere i vort bibliotek og næsten alle spørger efter bøger om hjemstavnens historie. I de tyske bøger, i den tyske skole, i radioen og pressen er vi »belogen und betrogen«. London radio får flere lyttere. På de offentlige kontorer er tonen bleven en helt anden. Fangerne er meget vel informeret. De begynder at blive frække og store på det og folk siger halvt i spøg og halvt i alvor: Vi er allerede et besat land; og begynder at tælle op, hvor mange tyske mænd og hvor mange fremmede, der er i kommunen.

De evakuerede fra Kiel, Hamborg og andre bombede storbyer drager i flok på hamstringstog; men det er for intet at regne mod den store flygtningeinvasion senere hen. De kom i store bilkolonner eller i vognkolonner under S.S. ledsagelse. Borgmesteren fik travlt med at udkvartere dem. Nye transporter kom; de kom også under tag. Men da der stadig kom flere, nægtede borgmesteren at tage imod dem, da de ikke kunne anbringes forsvarligt. Svaret var en skarpladt revolver for brystet og fem minutters betænkningstid. Hvis de ikke omgående blev udkvarteret ville S.S. sørge for, at den hjemmehørende befolkning blev jaget ud på landevejene og flygtningene sat ind i husene. Da borgmesteren ikke nærede tvivl om, at det ville blive gjort, bøjede han sig. Han blev ældet i løbet af kort tid, for det var fordringsfulde gæster kommunen havde fået. Både den tyske og den danske skole fik deres part.

De vilde dage inden og efter kapitulationen bragte situationen, der både var til at le og til at græde over, men det fører vist for vidt at skildre dem her. Englænderne er det bedst at forbigå i tavshed. Men den politiske udvikling? Vil Danmark da ikke have os? Hvor tit er vi ikke bleven stillet overfor det spørgsmål. Som det er nu, går vi til grunde i et nyt Østprøjsen. Der kæmpes en kamp for hjemstavnen som aldrig før i det så sørgeligt vanrøgtede Sydslesvig. Prøv at tænke jer i deres sted! Ja, hvad vil Danmark? Mange chancer er forspildt allerede. Men stadig brænder håbets flamme højt i et utal af sydslesvigeres hjerte. Den kan svækkes, men aldrig dø. Den, der har levet i det omstridte land ved, hvilken tornefuld vej, der ligger foran dem, hvis der ikke kommer en holdbar løsning for fremtiden. Skønne og velmenende ord er der ofret i rigeligt mål, men der kræves handling. »Demokrati« og militærdiktatur! Mange drømme brast; men hvis nogen har fortjent at bruge den virkelige selvbestemmelsesret som redskab til hjemstavnens frigørelse fra uudholdelig tvang, så er det vore sydslesvigske landsmænd.

De gamle på skolebænken

AF W. CHRISTIANSEN

Den ufuldendte! Denne tragiske titel på en af Schuberts symfonier kunne såmænd — dette skal ikke være en anklage — sættes som overskrift over vor uddannelse.

Da vi efter sidste time lettede os fra seminariets skolebænk, var det vor overbevisning, at nu var vi da omsider færdige. Vi indså dog ret hurtigt, at fuldendelsen alligevel ikke var så fuldbyrdet.

Ikke få af os har gjort forsøg på at lægge en alen til vor åndelige vækst ved senere at søge videreuddannelse.

Adskillige drog på Lærerhøjskolen, andre meldte sig som deltagere til de såkaldte provinslærerkursus, der er oprettet i så godt som alle landets byer.

Tønder fik sit i år, og den rige tilslutning turde være et bevis på stor interesse fra lærernes side.

Der undervises i dansk, fysik og engelsk af hhv. magister Schoubye, seminarielærer Utoft Sørensen og adjunkt Erling Nielsen, og hvis den lovende start kan tages som en profeti på kursusets videre forløb, vil det være en taknemmelig elevskare, der om to år kan modtage afgangsbeviset.

Om væksten så skal måles i tommer eller alen, får tiden vise. —

I denne vikarknappe tid vil det neppe være med stor velvilje, at by og sogn ser deres lærere tage orlov for at drage på årskursus; derimod hilser de med glæde oprettelsen af disse lokale kursus, hvis undervisning kan blive til gavn for skolearbejdet. —

Vi husker fra vor seminarietid de årligt tilbagevendende dage, da omegnens lærere stævnede til instruktionskursus. I vor mindebog ser vi fra kursusdagene de første år en enlig højstammet Ford stå derude i seminariets skolegård, som senere ved lignende lejlighed skulle blive forvandlet til en hel bilpark. Vi ser de ærværdige degne ømme sig efter flere timers uvant stillesidden.

I dag er vi de gamle, der endda en gang om ugen — i eller uden bil — søger til seminariet for igen at sætte os på skolebænken.

25

års jubilæum

Den 15. juni 1947 var det 25 år siden, det første hold seminarieelever efter genforeningen dimitteredes fra Tønder Statsseminarium, og i dette udgjorde undertegnede den ene trediedel, idet vi kun var tre dimittender.

Det var en stor fordel at være så få i en klasse — også i almindelighed en stor behagelighed. Måske seminarieelever fra de efterfølgende fyldte klasser vil studse noget ved en sådan påstand. Dog. rigtigt er det. Jeg skal nærmere begrunde dette. For det første fordelen: Man blev hørt i alle fag to, tre eller flere gange i hver undervisningstime — man fristedes ikke så let til i sit hjemmearbejde at luske lidt fra det med lektielæsningen, idet vi var afskåret fra enhver chance for *ikke* at blive hørt. Vi svælgede i praktiktimer og lærte derved en del børn at kende grundigere, end det vist er almindeligt for andre seminarieelever. Det skete, at een af os kunne blive syg, derved forøgedes overhøringskvotienten med en trediedel — det skete en gang, at to af os var syge samtidig. — Det var synd for den tredie! Endnu en fordel: Eksamen! Censorerne var henrykte — det burde de i alt fald være. Kun tre! Det måtte være en hviledag for de herrer. Vi kunne med god grund håbe på velvilje og overbærenhed — om den var til stede er noget andet. For mit vedkommende kan jeg få kuldegysninger, når jeg mindes de 20 minutter, jeg var oppe i historie — den dag auditoriet under min nærværelse blev fyldt til trængsel, da det rygtedes, at historiefagets mest frygtede spørgsmål var blevet mig tildelt.

Dernæst behageligheden: Vi havde et hyggeligt klasseværelse — lige over tårnindgangen. En hyggelig lille stue, som nu er blevet til en del af det nye lærerværelse, så vidt jeg husker. Et stort bord i midten med fire lænestole omkring og askebæger på bordet — naturligvis! — Røg vi? Det skete! — Dog ikke officielt. Lærerne var vist lige glade — men vi ville i almindelighed ikke af hensyn til vore kammerater — særlig dem i anden klasse — de

misundte os altid — selvom de i virkeligheden så op til os! Men de var jo i betydeligt flertal! Ja, og så var der det, at forstanderen havde bedst os være et godt eksempel for »de små«, de måtte vel have trængt til at have et sådant for øje, og som pæne samfundsborgere ønskede vi ikke at komme i klammeri hverken med den ene eller de andre! En anden behagelighed: Vi kunne have det hyggeligt og rart — særligt i Magisterens timer. Når det egentlige, vi var samlet om, var fuldbragt — det kunne jo ske, dette gik for sig i et hurtigt tempo — da var ordet frit — meget frit! og det var også rart at rette benene lidt en gang imellem! — Ja, vi var kun tre — og vi kaldtes »Treenighedens«. En tid var vi fire! Den fjerde var et gammel skelet (ikke det fine i glasmontre), et vi havde fundet i et pulterkammer på loftet. Seminarielærer Schrøder og vi kiggede af og til på det i anatomitimerne. En dag iklædte vi det frakke, sixpence og shagpibe og anbragte ham i en krog. Da forstanderen kom ind til en time, bad han os smide fyren ud. Så kom »Johan« på loftet igen, og vi var atter kun tre i klassen!

Nu er der gået 26 år, siden jeg forlod Tønder seminarium, og jeg tænker tilbage på min seminarietid med stor glæde. Det var gode og udbytterige år i Tønder; vi havde dygtige og forstående lærere, som jeg synes, vi gamle elever skylder stor tak. — Mange betydningsfulde oplevelser havde vi, ikke mindst med henblik på den vanskelige overgang fra tysk til dansk lærerskole. — Det var dejligt at være med til at skabe nogle af de gode traditioner, som stadig lever på seminariet. Jeg mindes mimsefesterne, som jeg var med til at forme, og havde den ære at være den første »professor« ved mimserne optagelsesprøve. Ikke heller glemmes festen for eleverne på Ribe seminarium, ved hvilken lejlighed Otterstrøms og Emborgs friske »Vi Vestjyder« blev til og sunget for første gang. Ja, jeg kunne nævne mange gode minder fra årene 1920—22, men det vil føre for vidt.

Jeg slutter med gode ønsker for Tønder Statsseminarium, og jeg mindes i ærbødighed lærere, som ikke mere er iblandt os.

Vore lærere og kammerater fra årene 1920—22 sender jeg venlige hilsener.

Enelærer Chr. H. Theter

Violetbrune fliser fra Vesterhede på Rømø, ca. 1780
Yndet motiv for en søfartsnation.
Bemærk skipperen ved roret.

Lidt om fajancefliserne fra Tønderegnen

SIGURD SCHOUBYE

Meget særpræget for den boligkultur, der endnu forefindes i Tønder amt (og hele Vestslesvig og på de frisiske øer), er den rige anvendelse af hollandske vægfliser. Fra nyere tid finder man vel også fliser fra landsdelens egne fajancefabrikker — særlig Slesvig, Kellinghusen og Kiel, — men af de mange tusinder af fliser, som dækker såvel bondegårdes som byhuses vægge, er langt de fleste af hollandsk fabrikat.

Vel kender man også anvendelse af hollandske fliser andre steder i Danmark, særlig hvor søfarten har spillet nogen rolle, op langs Jyllands vestkyst, på Fanø, på Læssø og på Amager, men ingensteds med en sådan tæthed som på Tønderegnen. I visse sogne nord for Tønder, men vest for Løgumkloster (som er østgrænsen for

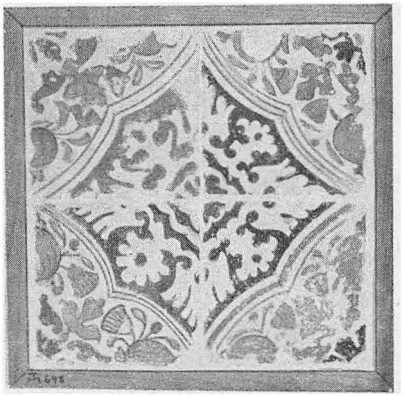

Fig. 1
Polychrome fliser fra Emmerlev. Ca. 1830. Danner sat sammen 4 og 4 dels en svejfet firkant, dels en granatæble-dekoration.

deres udbredelse), finder man fliser i praktisk taget hver eneste ældre bondegård, og er de der ikke nu, har de været. Opkøberne, hvis vældige interesse for denne specielle form for kunstindustri i den nyeste tid er stimuleret stærkt af moden med fliseborde, har formelig raseret egnen. Fristelsen for landboerne har været stor. Særlig under og umiddelbart efter krigen gik fliserne op i fantasipriser, hvorved mange gamle huse mistede deres fornemste pryd. Trods dette er meget endnu intakt, og det må fremdeles betragtes som almindeligt i vesterhavssognene, at der er flisebeklædninger, særlig i køkkenerne.

Noget tilfælde er det altså ikke, at Tønder museum i særlig rigt mål kan fremvise prøver på denne dejlige boligkultur og besidder en af de største samlinger uden for Holland, i hvilken flere hundrede typer fra forskellige tidsaldre er repræsenteret.

Ret tidligt nåede hollandsk påvirkning af bygninger og møbler m. m. frem til vor landsdel. Allerede før 30-årskrigen må man antage at fliserne i enkelte huse har været kendt og benyttet. O. 1620 nåede studehandelen med Holland sin klimax, og allerede 100 år før havde hollandske digeeksperter været taget på råd, da de første planer om inddigninger af marsken var fremme. Selv om selve Tønder by allerede o. midten af 1500-tallet mistede sin betydning som søfartsby, indskibedes der såvel i Rudbøl, Emmerlev som Ballum store mængder hollandske varer, og søfarten kom særlig til at betyde noget for Rømøboerne, hvis kultur kulminerer i slutningen af

Fig. 2
Polychrome fli er fra Emmerlev. Ca. 1630 Vaser, grønne, gule og blå blomster.

1700-tallet. Men selv da den internationale studehandel som følge af de krigeriske forviklinger under Chr. IV havde mistet sin betydning, var den fortsatte skibsfart på Vadehavet et vidnesbyrd om en foretagsomhed, som måtte sætte sig rige kulturelle spor. Men anvendelsen af vægfliser blev mere end et forbigående modelune. Den blev et egnspræg, som holdt sig gennem halvtredje hundrede år. Derfor er det muligt på Tønder museum at følge flisernes udvikling fra renæssancens farvestrålende flisemønstre til Biedermeiertidens beskedne, men hyggelige blomsterpotter. Derfor giver flisserne intenst et indtryk af de skiftende tiders interiører i det vestslesvigske hus.

At beklæde væggene med fliser er en ældgammel fremgangsmåde. Oprindelig har man anvendt sten, men hvor dette materiale ikke forefandtes, tyede man til brændte lerplader, som hærdedes og farvedes ved hjælp af glasflur. De ældste eksempler herpå kendes fra Babylon og Persien. Men fra den højtudviklede klassiske væg- og gulvfliseteknik, hvis højde ikke mindst fundene på Kreta vidner om, er der lang vej til den mere borgerlige hollandske fajanceflise fra midten af 1500-tallet. Med muhammedanerne kom flisen til Spanien og Portugal, derfra til Italien, hvor de store renæssancekunstnere ofte foretrak fajancen med dens rige farvemuligheder fremfor det kolde marmor, og fra Italien gik dens vej til Holland, hvor en velhavende borgerstand kunne udstyre sine huse fornemt

Fig. 3
Polychrome fliser fra Emmerlev. Ca. 1630. Sprængt kapselfrugt, gule med blå og grønne farver. I hjørnerne blå franske liljer.

og rigt. Særlige fabrikker for fremstilling af fliser vidner om det -vældige behov, der pludselig opstod o. år 1600. Ikke mindre end 80 virksomheder i Nordholland har fremstillet fliser. Kun få af de mange fabrikker, hvoraf nogle fabrikerede op mod en million fliser om året, eksisterede endnu år 1900. Af disse har de frisiske virksomheder haft længst levetid. Men gennem 250 år var Holland centrum for Nordeuropas fliseproduktion. Flisen var en eksportvare af meget stor værdi.

Da fliserne i modsætning til anden fajance så godt som aldrig er signerede, og da de få kendte signaturer ikke kan henføres til noget bestemt værksted, er vor viden om flisernes herkomst yderst usikker. Hvilke virksomheder, der fortrinsvis har leveret fliser til Nordslesvig, er endnu ubelyst. De kendteste lå i Rotterdam, Utrecht og Delft, men meget tyder på, at det særlig er de frisiske fabrikker i Harlingen, de nordlige virksomheder i Enkhuizen, Horn og Alkmaar, der har været leveringssteder, men noget bestemt kan endnu ikke siges.

Lige så store vanskelighederne er m. h. t. stedbestemmelse er den m. h. t. tidsfæstnelsen. Selv om visse stil- og mønsterkriterier lader sig opstille, anvendte man gennem meget lange tidsafsnit de samme mønstre, den ene virksomhed stjal ideer fra den anden, sådan som det vist også sker i vore dage. Som et kuriosum kan nævnes, at de berømte fliser på Eremitagen i Dyrehaven er hollandske imitationer fremstillet af St. Kongensgade-fabrikken.

Fig. 4
Polychrome fliser. Ca. 1640 Blå, grøn, gul, brunviolet. Bemærk det karakteristiske hjørneornament.

De ældste fliser var — overensstemmende med renæssancens farveglæde — polychrome. Særlig dominerer farverne: gul, orange og blå. Hertil kommer lidt grønt og violet. Derimod træffes aldrig rød, førend i det 18. århundrede. Stor vægt lagde man på farvekontrasten.

Fig. 1—3 viser nogle af de ældre typer. Figur 1 har i den svejfede firkant umiskendelige præg af maurisk påvirkning. Ruderne i figur 2 er et spansk stiltræk. Sættes 4 fliser af denne type sammen, opstår en ny rude med mauresker. Blomsterpotten — »de Blompot« — er af italiensk oprindelse og er vel flisernes mest karakteristiske mønster helt op til 1900-tallet. Ejendommeligt nok spiller selve blomsten ingen rolle. Den er stiliseret. Vasen dominerer helt. Af italiensk herkomst er også ringen, som i de ældre fliser er meget bred med gule, blå og orangefarvede koncentriske kredse. En fiks kombination af ring og firkant har man i firpassen, som kendes fra træskærerkunstens gotiske kister. Men mange andre rammeformer blev anvendt, og just disse ydre dele af mønstrene er de bedste tidskriterier. Figur 7 og 8 giver eksempler på svejfede cirkler.

En af de smukkeste flisetyper fra den ældre periode er *granatæblemønstret*, Tønder museum, kat. nr. 636, hvor der i hver af firpassens rum er anbragt et granatæble, egl. et sydeuropæisk mønster, men meget mindende om hollændernes frihedssymbol, orangen, omgivet af små guldblomster, agern og egeblade. Et andet yndet

Fig. 5
Polychrome fliser fra Emmerlev. Ca. 1660. Den almindelige tulipan og stregornamentet.

motiv er *frugtskålen* som også formodes at være af italiensk herkomst, fyldt med oranger, pærer, druer og grønne blade. På museet er også repræsenteret den meget sjældne *kerubflise*, som i en lille ring i de sædvanlige farver: orange, gul, grøn, blå har en kerub, svævende over et landskab. Ringen er omgivet af storfligede blade i blåt med stærke skygger; i hjørnerne er der kvartrosetter. At denne type, som museet har fra Emmerlev, findes, vidner om flisernes tidlige udbredelse i landsdelen.

Men foruden disse stiliserede blomstermotiver benytter man tidligt — gerne i en bred orangering — enkle plante- og dyremotiver, jvf. fig. 5 og 6, samt 4. Forbilleder for blomsterne var katalogerne fra tulipanhandlerne. Tulipanen var yndlingsblomst. Men samme type dukker op senere i 1600-tallet, så tidsangivelse er ofte vanskelig.

I begyndelsen af århundredet begyndte den direkte import af kinesisk porcellæn til Holland. Dette betød en smagsændring fra de polychrome til de blå farver, såvel i den almindelige fajance som på flisen. Det var dog kun m. h. t. farve, at den kinesiske påvirkning gjorde sig gældende. Kinesiske motiver er ikke almindelige, selv om de findes. Hyppigt bevares de gamle ramme-ornamenter, rude og cirkel, men en ny stilopfattelse spores i brugen af accolader (klammeformede cirkler) og mæanderagtige takker, jfr. fig. 7, 8; 5, 6. Hjørneornamentet, det sikreste grundlag for vurderingen af en flises alder, ændres meget stærkt. Den oprindelige

Fig. 6
Polychrome fliser fra Emmerlev. Ca. 1660, jfr. fig 5.

lilje forenkles (jfr. fig. 3) og blir til en dobbeltvolut, som kaldes »oksehoved« (fig. 4). Denne udvikling fuldbyrdes efter 1640 og er et temmelig sikkert tidskriterium. I det 18. årh. blir denne volute blomsteragtig, lettere, elegantere, og kaldes da »spinnekop«. På fig. 9 kan man se de to typer ved siden af hinanden.

Den blå farve førte også nye motiver med sig. Når der kunne ydes individuelt kunstnerisk arbejde, måtte rammen i nogen grad vige. Dette gælder for de berømte *skibstyper*, der når de er bedst. aldrig har ramme for enkeltflisernes vedkommende, se fig. 9. Derimod forekommer de nye *landsknægte*, *landskaberne*, *borgerne* (professioner), jfr. fig. 7, både i og uden ramme. Den yndigste af alle flisetyper — det lille landskab eller småfigurer en miniature i blåt og uden ramme — forefindes også på Tønderegnen.

Hyrdemotivet, som er et af de mest holdbare, spores i tilknytning til den stadig tiltagende brug af landskabet. Det 18. og 19. århundredes blå og brune ringfliser er vel dem, der for den almindelige opfattelse står som ægte hollandske. Der er henimod 40 forskellige motiver: bondegården, vindmøllen, kvægtransport over broer, skibe, fiskere, hjortejagt, svaner osv. Fra rokokoen sætter arkadiske elementer ind. Det 18. og særlig det 19. århundredes ramme er rund. De ældre landskaber har også 8-kanter, kvadrater med indkrængede hjørner. I hjørnerne er der edderkopper, stjerner, nelliker og rosetter. En ret sen men også på Tønderegnen hyppigt forekommende type har violet ramme og blåt landskab med violette

Fig. 7
Blå fliser fra Emmerlev. Ca. 1650. Landsknægtemotivet i ret grov udførelse.

nelliker i hjørnerne. Denne type efterlignedes af St. Kongensgade-fabrikken. Rammen er enten firkantet, ottekantet eller rund.

Med landskabsfliserne (og pietismen) følger *de bibelske fremstillinger*, kaldet »historien«. Motivforlæg var naturligvis billedbiblerne. Der er op imod 350 temaer. Farven er blaa eller mangan eller brun. De var med og uden teksthenvisninger. De sidste er sjældnere. Den violette manganfarve, som skulle blive Slesvigfabrikkens hovedfarve, er typisk for smagsændringen i det 18. århundrede.

I det hele taget betød rokokoen en afgørende ændring i flisens struktur, hvad der hænger sammen med dens stærkt udvidede anvendelse i interiørerne. Oprindelig var dens funktion af ren praktisk art: omkring kaminen til forebyggelse af brand. Derfra fik den anvendelse som vægsokler, som en slags panellister. Derimod var til at begynde med større vægflader aldrig flisedækkede. Man begyndte omkring døre og alkover. Men så fik man den fikse ide at gøre kaminen overflødig ved at male den på fliser, hvorved flisesøjlen, der i øvrigt næppe kan træffes i Nordslesvig, opstod. Også hunden, katten og kanariefuglen i sit bur, som stod oven på kaminen, blev kombineret i større flisebilleder. Fra Rømø kendes flere af den slags gruppebilleder. Tønder museum har et rokokour af denne type. Særlig på de store marskgårde syd for grænsen havde man råd til en sådan luksus. Men i den »florisante« tid — storhedstiden før Napoleonskrigene — voksede flisefabrikationen. Den blev

Fig. 8
Blå fliser fra Emmerlev. Ca. 1650. Det maurisk påvirkede hjørneornament. Hund, hare, løve og abe.

industrialiseret og uniformeret, og Nordslesvigs fugtige klima forklarer den hyppige brug af flisen som isolationsmiddel. Ydervæggene omkring vinduerne dækkes fra nu af h e l t med fliser.

Da tapetmoden i 2. halvdel af det 18. århundrede trænger igennem, taber fliserne terræn i byhusene. Man forsøger at ta konkurrencen op ved store gennemgående mønstre efter spansk og portugisisk forbillede. Silkevæveriet bliver efterlignet med store stiliserede blad- og blomstermønstre. Særlig akantusbladet dominerer. Denne type, som også er fundet på Tønderegnen, bl. a. på Rømø, fremstilles også i de hjemlige værksteder, særlig i Kellinghusen, hvis ornamentfliser hører til de største sjældenheder i dag. Om de mange mangan- og blåmalede storblomstrede dekorationsfliser, der er i Tønder musums eje, er hollandske eller slesvigske er vanskeligt at afgøre. Umiskendelige træk af Slesvig og Kiel har derimod de overordentlig almindelige henrivende yndefulde blomsterfliser uden rammeornament.

Til de sjældne typer her i landsdelen hører de *marmorerede* fliser, hvis tekniske fremstilling afveg fra de almindelige ved at farverne lagdes på før brændingen og ved anden brænding dækkedes med en gennemsigtig blyglasur. Den såkaldte »trekmarmer«, der dannedes ved at farverne fik en kam trukket igennem sig (kendt fra bogbind), forefindes på Tønder museum, men kun i ganske få eksemplarer.

Af sene mønstre skal endelig nævnes de meget almindelige *geo-*

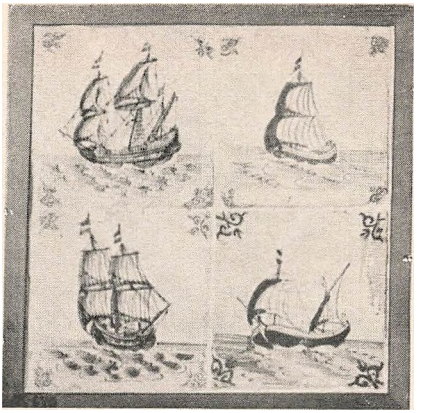

Fig. 9
Blå fliser fra Emmerlev. Ca. 1700. Edderkoppehjørneornament. Et smukt eksempel på skibstypeflisernes mangfoldighed.

metriske, som særlig anvendtes som »fyld«. De forefindes her i to typer: diagonalt gennemskåret hvid og blå el. mangan samt med en indlagt skråtstillet hvid firkant på blå el. manganfarvet bund. Når den sidste type sammenstilles, dannes skråtsiddende farvede firkanter. Men allerstørst udbredelse har *stjernerne*, som næsten altid er manganfarvede. De sættes sammen 4 og 4. En sjælden art af denne type ses på titelbladet.

At det særlig skulle blive Holland, som skabte dette smukke led i nordepropæisk boligkultur, forklares dels ved de for fajancefremstilling så gunstige jordbundsforhold, dels ved den dominerende rolle Holland spillede som søfartsnation i det 17. århundrede. Flisen, som den er repræsenteret på Tønderegnen, er i k k e kunst. Men det er en kunstindustri, som vidner om høj kultur, en raffineret sans for linje- og farvevirkninger og en forståelse for betydningen af skønhedsindtryk i såvel borger- som bondehjem.

Anvendt litteratur:

Eelco M. Vis & Commer de Geus: Allholländische Fliesen. I—II. Tekst af Ferrand W. Hudig. Leipzig 1925 & 1933. Hovedværket.
Bernard Rackham: Old Dutch Pottery and Tiles. London 1923.
Bernard Rackham: Dutch Tiles. The Van den Bergh Gift. London 1923.
Commer de Geus: Decorative nederlandsche muurtegels. 1919.
A. Lane: A guide to the collection of tiles (Victoria and Albert Museum. London 1939).

Tøndringer-samfundets regnskab

Indtægter:

Overført fra sidste år:		
Mindeinds	870,65	
Kassebeholdning	491,29	1 361,94
Kontingent 406		1 218,00
Salg af årsskrifter i Tønder		154,50
Annoncer netto		524,00
Overført af Utoft		33,80
Refunderet porto		29,50
Bankrenter		11,65
		3 333,39

Udgifter:

Th. Laursens bogtrykkeri		1 807,26
Årsmødet		27,62
Albecks minde		435,00
Julelegat		100,00
Blomster og kranse		60,00
Boghandler		43,20
Girokort m. m.		30,75
Telefon		3,30
Porto (Årsmøde, spørgeskemaer, årsskrift)		192,40
Overskud:		
Albecks minde	435,00	
Kasse	198,86	633,86
		3 333,39

6 slettet: Indløsning nægtet. 35 restanter.

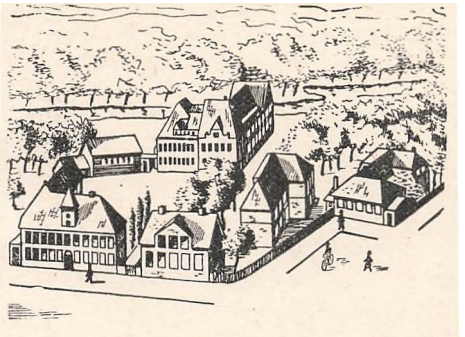
Sønderborg, 1. maj 1948

Folmer Novrup.

Revideret 11. maj 1948.

Hans Helbo *H. Nygaard*

Året rundt

LØRDAGSAFTENERNE

Lørdag 13. sept. 47.
Generalforsamling. Til formd. valgtes Anders Sørensen s III. Som medlemmer til bestyrelsen valgtes: Kn. Nielsen s IV, Chr. Jacobsen s III, Birthe Schæbel s III, Markvard Andersen s II, Agnete Østergaard s II, Viggo Nielsen s I og Niels Pedersen præp.

Søndag 9. nov. 47.
Den første aften formede sig som en velkomst til den nye forstander. Forstanderen gav os en interessant skildring af den store politiker, Monrad.

Lørdag 22. nov. 47.
»Gammel dansk bondekultur«. Forfatteren Anton Berntsen fremhævede i sit foredrag grundlaget for det rige åndsliv, som har udfoldet sig i mange gamle almuehjem og opfordrede til at værne om den gamle bondekultur. Til slut læste forfatteren nogle af sine egne fortællinger.

Lørdag 29. nov. 47.
Pastor Ebbesen, Døstrup. »Ord, som er dåd«. Foredraget omhandl. kampens nødvendighed for menneskets eksistens, og hvorledes diglerne har haft øjnene åbne for dette. Til slut kom pastor Ebbesen ind på sydslesvigspørgsmålet.

Lørdag 13. dec. 47.
Denne aften blev en af de aftener, man længe husker, thi gennem sin sang og sit foredrag formåede Neermann-Jensen helt at levendegøre Rune Lindströms: El spil om en vej, som til himlen går.

Fredag 23. januar 48.
P. Marcussen: »Aktuelle problemer«. Marcussen kom i sit foredrag ind på mange problemer, som gav os alle en del at tænke på.

Torsdag 26. febr. 48.
Sammen med sem. afholdt elevforeningen et offentligt møde i festsalen. Talere var forstander Nyholm og pastor Nielsen, Højer.

Tirsdag 9. marts 48.
Juul Andersen, Askov, holdt sit årlige storpolitiske foredrag, som altid formår at samle fuldt hus.

Lørdag 13. marts 48.
Johannes Møller, Danebod, talte om Poul Sørensen og hans produktion.

Fredag den 22. aug. 47. Mimsefest.
Efter at mimserne var ført på plads, ankom professorerne, værdigt rullende på rulleskøjter. Efter overhøringen var der dusdrikning og dans.

1.—6. sept. 47. Besøg fra Volda.
For første gang mødtes vi med vore norske kammerater, og deres besøg blev en manifestation af det nordiske samarbejde. Vi forsøgte gennem foredrag og ture i omegnen at give nordmændene et indblik i danske forhold og problemer.

Tirsdag 30. sept. 47. Haderslevfest.
I år var det vor tur til at komme til Haderslev. Vi blev budt velkommen af forstander Bredsdorff, hvorefter kampene tog sin begyndelse. Som sædvanlig klarede vi os godt, idet vi vandt alle øvelser med undtagelse af atletik for kvinder. Om aftenen var der kammeratligt samvær.

Søndag 16. nov. 47. Novemberfesten.
Programmet for novemberfesten var i år lagt over på Kragelunds skuldre, da han havde vikarieret for hr. Graugaard siden sommerferien. Der blev spillet stykker af Haydn, Mozart og I. A. P. Schultz. I den lettere afdeling skal især nævnes Grethe Ommen, som sang »den nye vise.« Om aftenen var der dans.

Lørdag 20. dec. 47. Julefest.
S III havde i år valgt et meget svært stykke, idet klassen spillede Arthur Koestlers »Skumringsbaren«, en eskapade i 4 akter. Det var et stykke, som både var morsomt og aktuelt, men som måske ikke fuldstændig blev forstået af publikum. — Efter skuespillet var der som sædvanlig en højtidelighed i festsalen.

Lørdag 10. jan. 48. Studenterfest.
Studenterne blev, bundet med reb, ført ind af slavefogeder. Da de var blevet befriet, gik man over til overhøringen. — Studenterne svarede yderst kvikt og rapt. Efter nogle taler, hvor der blev udtrykt ønsket om godt samarbejde, sluttede festen med dans.

Lørdag 14. jan. 48. Fastelavnsfest.
En munter fest med pjank og pjat. Studenterne serverede en virkelig fin underholdning som krydderi på ballet.

Lørdag 28. febr. 48. Forårskoncert.
Programmet var i år meget interessant, idet hr. Graugaard havde fundet en ny komponist Poul R. Nørlitt frem. — Denne nye musik blev modtaget med blandede følelser, men efterhånden måtte de fleste dog overgive sig og anerkende den. Der blev også sunget stykker af gamle bekendte, så der var noget for enhver smag.

Lørdag 12. juni 48. Dimissionsfest.
Dimissionsfesten fik i år et særligt præg, idet det var første gang forstander Nyholm skulle dimittere et hold elever. Forstanderen holdt en glimrende tale til dimittenderne. — Om aftenen var der kaffebord med mange taler og sluttelig dans.

SIDEN SIDST

De første 25-års jubilarer:

I Damm (22) 1922-23 vikar i Ellum og Rabsted. Fra 1. 9. 1923 ansat v. Burkal skole, fra 1. 1. 45 s. førstelærer. G. 1932 med Asmine D., f Matthiesen. Form. for Burkal husflidsfor., f. biblioteksf., forst. f. teknisk skole. Medlem af bestyrelsen for talr. lokale foreninger.

M. Mørk-Petersen (22) har været lærer i Aalborg. Er nu førstelærer i Hundested.

Ch. H. Theter (22) 1923-30 lærer og kirkesanger i V. Hjermitslev. Fra 1. 11. 1930 enelærer i Gug v. Aalb. og kirkesanger i S. Tranders kirke. G. 1924 m. Helga T., f. Henriksen. Årskursus i dansk og støjd. Bibliotekar v. sognebiblioteket. Dirigent for Gug bl. kor fra 1931. Fra 1946 sekretær i »Danske Folkekor«s nordjydske kreds.

Ansættelser:

Einar Schrøder (29) lærer i Viby, Jylland.

Leo H. Koch (35) førstelærer i Udbyneder.

Kamma Kronborg (36) lærerinde i Ravnebjerg.

Emil Andersen Friis (37) enelærer i Vennemose.

Else Hertz (39) lærerinde i Kaas.

Helge Ovesen (39) f. a. i Haderslev.

Harald Sørensen (39) lærer i Slagelse

Karl Jessen (40) lærer i Burkal.

Marinus Skovenborg (40) førstelærer i Gyllenskov.

Sigvard Holth (41) f. a. i Fredericia.

Aage Kiilerich (42) lærer i Slagelse.

J. W. Rasmussen (42) førstelærer i Ullerup.

Hakon Larsen (42) lærer ved Seligmanns realskole, Vejle.

Georg Berggren (42) lærer ved Københavns folkemusikskole.

Merete Sokoler, f. Granzow (42) lærerinde ved Quäkerkinderheim, Wien.

Hans Jensen (43) lærer i Brøns.

Else Svendsen (43) lærerinde i Vesterende.

Gerhard Hansen (43) lærer i Kbhv.

Birte Jacobsen, f. Sand (43) f. a. ved Ringe realskole.

Inger Nielsen (43) f. a. i Haarlev.

Lise Remfeldt (43) f. a. ved Frederiksberg skolevæsen.

Ingrid Nørgård (43) timelærerinde i Gentofte.

Børge Bauning (44) f. a. ved Hasle skole pr. Aarhus.

Hans Th. Hansen (44) f.a. i Guderup.

Gæa Wohlers Hansen (44) lærerinde i Grevinge.

M. M. Bossen (44) f. a. i Frøslev-Padborg.

J. Damgaard Christensen (44) enelærer i Bredvad.

Hilmar Andersen (44) f. a. i Sulsted.
Grete Jacobsen, f. Jürgensen (44) f. a. i Sønderborg.
Fritz-Carl Jacobsen (44) f. a. i. Sønderborg.
Herluf Bech (44) vakancelærer i Thorsager.
Th. Nørrelund Laursen (44) aspirant i Aarestrup.
Thøge Andresen (44) f. a. i Middelfart.
Holger Lauridsen (44) f. a. i Ringkøbing.
Helge G. Andersen (44) f. a. i Fredericia.
Erik Henriksen (44) lærer i Vordingborg.
Jacob J. Schmidt (45) lærer i Rinkenæs.
Hans P. Høgh (45) f. a. i Røde Kro.
E. Ph. Carstensen (45) f. a. i Slagelse.
Jørgen Leth (45) f. a. i Sønderborg.
Klara Larsen, f. Petersen (45) f. a. i Sønderborg.
Børge Tofterup (45) f. a. ved Brande realskole.
Birthe Sørensen, f. Kolind (45) vinterlærerinde i Gaarde.
Gunner Oxe Pedersen (45) lærer ved Vraa højskole.
Georg Nissen (45) f. a. i Skals.
Knud M. Bjerre (45) f. a. i Tølløse.
Helge M. Christensen (46) f. a. i Graasten.
Carl E. Christiansen (46) f. a. i Sønderborg.
Poul H. H. Larsen (46) f. a. i Sønderborg.
Ellen Overgaard (46) timelærerinde i Skern.
Inger Hjuler, f. Nielsen (46) lærerinde i Dunkjær.
A. Bøgeskov (46) f. a. v. Den Classenske Legatskole, Kbhv.
Bent Liengaard (46) lærer i Fredericia.
Sara M. Frederiksen (46) f. a. i Helsingør.
Edel Hyldig (46) lærerinde i Aalborg.
Villy Sørensen (46) asp. i Gaarde.
Nina Jensen (46) timelærerinde ved øvelsesskolen, Tønder.
Laust Thiessen (46) timelærer i Assens.
Betty Jacobsen (46) f. a. i Sorø.
Gunnar Knudsen (46) aspirant i Ølgod.
K. Ekfort (46) f. a. i København.
Verner Lorentzen (46) vikar på Frederiksberg.
Anton M. Andresen (47) aspirant i Kolding.
Hans K. Sandal (47) aspirant i Lemdemark.
Inger Hansen (47) fast vikar på Frederiksberg.
Inger Andersen (47) fast vikar på Frederiksberg.
Christian Skov (47) aspirant i Vester Søttrup.
Jytte Emborg (47) fast vikar i Gentofte.
Karl Nielsen (47) timelærer i Gladsaxe.
Anna Trier (47) vikar i Undløse.
Arne Isaksen (47) timelærer i Gladsaxe.
Helga Kjær (47) asp. i Nyborg.
Sven Gammelgaard (47) asp. i Højer.
Jes Jessen (47) vikar i Herborg.
Grethe Ommen (48) lærerinde ved Tinglev realskole.
Johanne Ingerslev (48) aspirant i Terkelsbøl.
Bodil la Cour Pedersen (48) årsvikar i Højer.
Jutta Olesen (48) lærerinde v. Nørregades friskole, Odense.

Povl Brøndsted (48) lærer ved Rødding højskole.

Jørgen Tomzak (48) lærer i Rends.

Hans Hjuler (48) vikar i Dunkjær, Ærø.

Gudrun Horsbøl (48) aspirant ved Birkende skole, Langeskov.

Svend Aa. Oulzen (48) fast vikar i København.

Georgia la Cour Pedersen (48) lærerinde v. Askov kommuneskole.

Jens Jacobsen (48) f. a. ved Glumsø mellem- og realskole.

Else Nielsen (48) fast vikar i Kolding.

Else Hansen (48) f. a. ved Glumsø mellem- og realskole.

Bodil Uhre Lund, f. Pedersen (48) aspirant i Arrild.

J. Nielsen Lund (48) asp. i Arrild.

Erling Møller (48) enelærer på Skåde børnehjem.

SOLDATER

Christian Jespersen (48) i Aarhus.

Hugh Lauridsen (48) i Karup J.

Jørgen Sneftrup (48) i Kbhvn.

ANDEN TJENESTE

Henry Hansen (48) indkaldt til tjeneste i Gribskovlejren (militærnæglerlejr) Maarum.

KURSUS ETC.

Poul Graversen (41) årskursus i engelsk og dansk.

Hakon Larsen (42) kursus i gymnastik, tegning og engelsk.

Ib Knudsen (42) kursus i læseklasseundervisning.

J. W. Rasmussen (42) kursus i sang og musik. Sløjdkursus i Askov.

Margrete Lauridsen, f. Verner (42) kursus i kjolesyning.

Georg Berggreen (42) musikpædagogisk eksamen — nu sangstuderende.

Viggo Schiølt (43) kursus i undervisning af læsesvage børn. Internationalt lærerkursus i Holland.

Christa Vodder (43) studierejse i Tyskland og Holland.

Aage Bjerrum (43) fransk kursus i Paris.

Børge Bauning (44) årskursus i fysik (Aarhus).

Erik Henriksen (44) tegnekursus.

Holger Lauridsen (44) svømmelærerkursus.

Arne Blaabjerg (44) sommerferiekursus for engelsklærere.

Hans Rudbeck (44) sløjdlærereksamen (Askov).

Fritz-Carl Jacobsen (44) kursus i amerikanske skoleforhold ved State Teachers College, USA.

Gunner Oxe Pedersen (45) mat.-nat. studentereksamen.

K. Ekfort (46) kursus i dansk litt. på Lærerhøjskolen.

Gunner Knudsen (46) årskursus i engelsk (Varde).

Villy Sørensen (46) årskursus i engelsk (Varde).

Poul H. H. Larsen (46) kursus i gymnastik.

Verner Lorentzen (46) læser til cand. psyk.

Sven Gammelgaard (47) årskursus i dansk (Tønder).

Helga Kjær (47) kursus for lærere i hjælpeskolen.

Karl Nielsen (47) årskursus i fysik.

Inger Andersen (47) kursus i eng.

Grethe Ommen (48) årskursus i engelsk (Tønder).

Inger Hansen (47) kursus i matem.

Svend Aa. Oulzen (48) kursus i fransk og latin.

Hans Hjuler (48) sløjdkursus i Askov.

Jørgen Tomzak (48) årskursus i dansk (Tønder).

J. Nielsen Lund (48) sløjdkursus i Askov.

Niels Bilie (44) faglærereksamen i geografi (Tønder).

TIL SYDSLESVIG

Tove Liegaard (46) lærerinde i Frederiksstad.

Aage Rasmussen (47) lærer i Sørup.

Helmer Schultz (47) efter at have aftjent værnepligten ansat som lærer ved Lindholm skole.

Th. Svendsen (43) lærer i Bredbøl.

DØDE

J. H. Schmidt (78).

AFSKED

Merete Heegaard Dahl, f. Sieverts (45) p. gr. af giftermål.

Christa Andersen, f. Jacobsen (44) p. gr. af giftermål.

NAVNEÆNDRING

Vagn Rasmussen (44) hedder nu Vagn Hoe-Rasmussen.

TILLIDSPOSTER

Herbert Wilhelmsen (42) tropsfører for DDSs 1. Nordborg trop.

Ingvard Schultz (42) bibliotekar for Ballum, Skast og Randerup sogne.

E. Rønne Jeppesen (42) form. for Skanderup bibliotek.

Else Gjelstrup, f. Jørgensen (42) medl. af best. for KFUK i Lemvig. Leder af UA.

Thomas Lauridsen (44) tropsfører for DDSs 1. Braaskov trop.

Holger Lauridsen (44) formand for Ringkøbing idrætsforening.

Kirsten Jørgensen (41) tropsfører f. pigespejderne.

Poul Müller (46) amtsinstr. i fodbold, håndbold og fri idræt indenfor De danske skytte-, gymnastik- og idrætsforeninger.

Sven Gammelgaard (47) medlem af Tønder amts idrætsforenings best. og medl. af Højer ungdoms- og idrætsforenings bestyrelse.

Helga Kjær (47) tropsfører f. KFUK-spejderne i Nyborg.

Georg Nissen (45) formd. for foredragsforeningen, Skals. Bibliotekar for Skals sognebibliotek.

Herluf Bech (44) formand f. Thorsager ungdomsforening.

Hans Rudbech (44) formand for Mandø skyttekreds.

Vagn Hoe-Rasmussen (44) suppleant til best. af Kbhvs. kommunelærerforening.

Knud Drengsgaard (41) forretningsfører i Viborg amts gymnastikf.

Fritz-Carl Jacobsen (44) tropsfører f. DDSs 1. Sønderborg trop.

Henry Fredberg (44) form. f. Blans idrætsforening.

Margrete Lauridsen, f. Verner (42) leder af Ørsø skolesparekasse.

BRYLLUP

K. M. Møller (47) med ing. C. Sørensen, Nr. Sundby.

Aage Kiilerich (42) med frk. Kirsten Brink Nielsen, København.

E. Rønne Jeppesen (42) med sygeplej. frk. Ellen Lanken Rand.

Gunnar Knudsen (46) med ekspeditrice, frk. Selma Dinesen.

Viggo Schøtt (43) med frk. Vibeke Schmidt, Haderslev.

Thøge Andresen (44) med husholdningslærerinde, frk. Grethe Hansen, Klejsgaard.

Sven Gammelgaard (47) med frk. Helga Jørgensen, Genner.

Laust Thiessen (46) med frk. J. Gammelgaard.

Birthe Kolind (45) med Villy Sørensen (46).

Merete Sieverts (46) med mag. agro. M. Heegaard Dahl, København.

Børge Tofterup (45) med frk. Beate Jensen, Visby.

Nielsine Skov (44) med Frederik Jessen.

Bodil Uhre Pedersen (48) med J. Nielsen Lund (48).

Merete Granzow (42) med lærer Heiner Sokoler, Wien.

Jacob Schmidt (45) med klinikass., frk. Merethe Eriksen.

Ellen M. Hansen (45) med lærer Th. Grünfeld, Jonstrup seminarieskole.

Regnar Ommen (44) med frk. Kæthe Jensen, Tønder.

FORLOVELSER

Helge G. Andersen (44) med frk. Inger Olesen.

Helga Kjær (47) med Johs. Ricken, p. t. Huddersfield.

Jytte Emborg (47) med kommunelærer J. Brummerstedt-Hansen, Gentofte.

Verner Lorentzen (46) med frk. Inger Juhl, Vejle.

G. Øhlenschlæger (44) m. lærerinde frk. Ruth Pedersen.

ANDET

Jens Lampe (38) har været på studierejse i den amerik. zone i Tyskland. Udgivet »Træk af Raabjerg Sogns Degne- og Skolehistorie«.

Chr. Boisen (44) afrejst som miss. til Afrika.

Viggo Schøtt (43) lærer ved Esbjerg feriekoloni i Sønderho.

Georg Nissen (45) lærer ved teknisk skole i Skals.

Th. Nørrelund Laursen (44) har været eng. soldat i Arabien, Indien og Kina til 7. 1. 48.

Gunner Oxe Pedersen (45) 3 mdr. på hjælpearb. i Mühlheim (Ruhr).

Ellen Overgaard (46) lærerinde i tysk i handelsskolen, Skern.

Herbert Wilhelmsen (42) lærer ved arbejdsteknisk skole, Danfoss.

Erik Henriksen (44) vikar på Vordingborg seminarium.

Else Gjelstrup, f. Jørgensen (42) er antaget som miss. i Sudanmissionen. Afrejser på kursus til England for senere at rejse til Sudan.

Folmer Novrup (38) forstander for Sønderborg handelsskole.

Harald Sørensen (39) udgivet »Antikommunisme eller Frihedskamp«. (Aros, Aarhus).

Folmer Novrup (38) medudgiver af »Lærebog for arbejdstekn. skole«

Arne Blaabjerg (44) studierejse i England.

Georg Berggreen (42) har i 5 mdr. været lærer på Quäkerkinderheim i Wien.

Dines Skafte Jespersen (26) medredaktør v. Chr. Eriksens julehæfter.

Redaktionen siger tak til alle, der har sendt os ovenstående oplysninger. Til den næste årbog bedes personalhistoriske meddelelser om gamle tøndringer, der kan have almen interesse, sendt til seminariet senest 1. november 1949.

Nyt elevhjem ved seminariet

Tønders gamle forsamlingshus blev fra 1. januar 1948 overtaget af seminariet til elevhjem for mandlige seminarieelever. Foruden 12 seminarieelever bor der en efor og en varmemester. Foreløbig står en stor del af bygningen ubenyttet hen, men det er tanken med tiden at udvide værelseantallet. Prisen for værelse med lys og varme er den samme som ved det kvindelige elevhjem.

Seminarieforstander Albecks mindelegat

blev i år tildelt: Vagn Henry Nielsen (s. I), Inger Margrethe Sørensen (s. II), Else Hørlyck (s. III) og Ruth Pedersen (Stud. kl.).

Seminariebiblioteket efterlyser:

Årsskrift for Tønder Seminariums Elevforening 3. årg. 1922-23 og 6. årg. 1925-26. De første fem årgange af Tønder Posten. Det er en stor skam, at seminariets bibliotek ikke har disse ting. Tønder Posten fra 1929 til 1937, årsberetninger og årbøger fra 1937 og fra 1921-27 (med undtagelse af ovennævnte) haves. Vil nogen være biblioteket behjælpelig med at få dette kompletteret? Ligeledes søges meddelelser fra Tønder Statsseminarium 1921-35.

Årsmødet 1949

Det er 2. pinsedag den 6. juni næste år, og da det som bekendt er grundlovens 100 års dag den 5. juni, kan det vel nok for en og anden betyde en hindring i at deltage i vort årsmøde. Jeg benytter derfor lejligheden til i årsskriftets sidste linier at minde om mødet og opfordre enhver, som har mulighed derfor, til at forøge mødets festlighed og betydning ved at møde i Tønder den dag. Programmet, der som sædvanlig udsendes o. 1. maj, vil formodentlig byde på det traditionelle, hvis da ikke medlemmer med gode idéer vil hjælpe os med nyt.

Bestyrelsen.

Chr. Skov

Skrædderforretning

Richtsensgade 9
Telefon 668

Aksel Michelsen

Kul og trælast . bygningsartikler
støbegods

Tønder Vest . Telefon 2530 . 2531

P. L. Dinsen A/s

Brændselsforretning

Korn, foderstoffer og kunstgødning

Mellemgade 5 . Tønder . Telf. 116

Gaa til fagmanden! Gaa til

Foto-Magasinet

W. Chr. Timm

Vestergade . Telefon 152

Køb
manufakturvarer
hos
Ehm Christensen

Storegade 12 . Telefon 143

Fru Scheelke

Damefrisørsalon og skønhedspleje

Storegade 24, I. Sal . Telf. 484

Drik Tygesens Kaffe

Friskbrændt fra eget risteri

Thomas Tygesen

ved Seminariet

Ingeborg Jacobsen

Tønder

Broderi- og tegnestue
Tønder kniplinger

Restaurant Grand

Byens hyggeligste og mest moderne etablissement . Koncert og dansant
Billige priser . God betjening
Anbefaler mine lokaler til foreninger møder og fester

Jul. Petersen

Rictsensgade 27 . Telf. 511

Restaurant

Svejtserhallen

J. Larsen Telefon 455

Holger PETERSEN

Isenkram . TØNDER . Telefon 654

TØNDER
AKTIE-BRYGGERI A/s

Guld **Sølv**

Urmager P. Kjær

Vestergade 26 . Tønder . Telefon 6

Ure **Optik**

Seminaricelever vi mødes i

Til hverdag og fest Lauritzens is smager bedst

Kinobaren

De ringer, vi bringer. **Telf. 619**

til en kop kaffe eller kakao

CARL TIEDEMANN A/S

Lager: Tønder Øst . Tønder Vest **Telefon 56 . 57**

HANDELSBANKEN I TØNDER

Filial af Aktieselskabet Kjøbenhavns Handelsbank

Enkefru A. Duus

Restaurant . Skibbroen 6 . Telefon 329

TØNDER OG OMEGNS BANK A-S

Telefon 8, 46, 146

Ure, Optik, Guld- og Sølvvarer i Tønder Amt fra

I. N. HANSEN

Torvet . Telefon 232 , Bedste Reparationsværksted

Johs. Paulsen Schmidt

Bøger, papir, kunst, fyldepenne og pencils

Østergade . Tønder . Telefon 349

Stort udvalg i papirvarer, fyldepenne,
pencils, telegrammer
Vi fører alle dag- og ugeblade

Bladcentralen

Vestergade 19 Telefon 268

Laurids Studs

FRISØR

Østergade 4

Rud Th. Kaysen

Østergade 33 . Telefon 167

Kolonial
Delikatesser
Vine
Tobak
Cigarer
Cigaretter

RADIO-R *Rasmussen*

GRUNDLAGT 1923

Østergade 9 Telf. 501 Tønder

Tøj modtages til rensning og farvning
Trikotage og kortevarer

Wilkens eftfl.

Indehaver C. Langfritz

Østergade 50

Lækkert!

— det er fra

J. Strågård

Vestergade 38 . Telefon 470

Åse Manø

Kolonialvarer

Telefen 466 . Vestergade 74

Storegades farvehandel
P. Carstens eftflg.

Telefon 368

Farver . tapeter . guldlister . pensler
tuber og farvelade

Støt vore

annoncører!

Det største udvalg i vine og spirituoser fås hos

Alfred Nissen
C. F. Strøh's eftfl.
Storegade 11 Telefon 133

Reparationer og cykleværksted anbefales
J. Langfritz
Østergade 43

Sidste nyheder i damehatte!
Hanne Usinger
Østergade 28

Jacob A. Bödewadts eftfl.
Indehaver F. Bödewadt
Telefon 128
Guldsmed . kunsthåndværk og keramik

Hvis skoene vil trække vand,
så gå til **Wegner**
straks på stand
han ordner dem for dig med glæde,
så aldrig mer' de trækker væde.
Østergade 4

BRDR. LØKKE
Polyfoto
TØNDER

Heinr. Nissen
Bog- kunst- og papirhandel
Tønder
Indramning af billeder bogbinderi

Orbesen & Co.

Chr. Schwennesen
Fotografisk atelier og fotohandel
MULTIFOTO
Telefon 336 . vestergade 6
Al fotografering og alt amatørarbejde udføres atelieret i forhuset 1. sal

I herre- og drengetøj finder De altid de rigtige ting hos
Christian Petersen
HERRE-HUSET
Vestergade 18 Tønder Telefon 156

Alt i kolonialvarer
Ernst Chr. Klüwer
Storegade 10 . Telefon 61

Kemisk renseri **PIKA**
P. J. Schmidt
Østergade 49 Telefon 682

Tønder Sparekasse

Stiftet 1820

Missionshotellet **Vidaa**

Frk. Petersen
Telefon 132

Tønder
Manufakturcentral

Vestergade 65
Telefon 317

Missionshotellet

Stedet, hvor man er hjemme
naar man er ude.

Svend Aa. Ryborg
Storegade 9 . Telefon 108

Skomagermester **P. Nissen**

Største og bedste reparationsværksted

Vestergade 41 . Tønder . Telefon 269

Radio-Laboratoriet

J. P. Lauridsen

Vestergade 55 Telefon 102

Seminarieelever!
Aftryk og forstørrelser faas bedst i

Fotohuset
August Müller A/S
Vestergade

Indramning af billeder
bedst og billigst hos

Glarmester Bohde
Østergade 20 . Tønder

L. Andresens Eftfl.
ved Wilh. Clausen

Østergade 5 Telefon 120

SNEDKERMESTER
Hans Outzen
TØNDER
HO MØBLER
TELF. Nr 81

Husk »KINO« i Tønder

Altid 1. klasses program

Telefon 490

Johannes **Petersen**

Tobaksforretning Tønder . Telefon 145

Vi leverer også gerne til Dem.
Alt inden for kolonial

M. A. Meyer

Carstensgade 26 . Telefon 189

Slagteri

Pølsemageri

Fr. Petersen
v. Seminariet

Reparation af al slags fodtøj

A. Atzen

Vestergade 67

M. Riggelsen

Skotøj siden 1893

Skotøj for alle

Storegade 20 . Telefon 283

Køb- og salgscentralen

Stort udvalg i dame- og herrekonfektion

P. Mosgård

Storegade 14

RESERVERET

TH. LAURSENS BOGTRYKKERI
OG BOGBINDERI

Jernbanegade 8 . Tønder . Telefon 2550